ANTONII DE HAAN

S. C. A. Majeſtatis conſiliarii et Archiatri, nec non Medicinae practicae, in alma ac antiquiſſima univerſitate Vindobonenſi, Profeſſoris primarii

DISSERTATIO MEDICA

SISTENS

EXAMEN TRITISSIMI PROVERBII

MEDICINA TURPIS DISCIPLINA.

EDITIO ALTERA.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud CORNELIUM DE PECKER,

MDCCLXIII.

Digitized by Google

EDITOR LECTORI
S.

Tanta eſt hodie Clariſſimi Viri ANTONII DE HAAN fama, ut omnia, quae in lucem edit, opuſcula avidiſſime recipiantur: eam ob cauſam Diſſertationem ejus inauguralem, in qua Medicinam ab omni contemtu pulcherrime vindicat, & ſimul peritiam ſuam & eruditionem, quam tunc temporis jam conſecutus erat, clariſſime oſtendit, iterum in lucem edere decrevi; quod omnibus Medicinae Fautoribus pergratum fore exiſtimo. Vale! Lector, omnibusque Clariſſimi Auctoris laboribus fruere tuo bono.

VIRO

CELEBERRIMO

HERMANNO BOERHAAVE,

A. L. M. PHIL. ET MED. DOCTORI,

SOCIET. REG. LOND. SOCIO,

REGIAE SCIENTIARUM ACAD.

MEMBRO HONORARIO,

MED. ET COLL. PRACT. PROFESSORI,

COLL. CHIR. PRAESIDI,

STUDIORUM MEORUM PROMOTORI SUMMO;

AD CINERES USQUE MIHI

COLENDO,

Haſce Studiorum meorum primitias in grati animi teſtimonium eâ, qua par eſt, reverentia inſcribo.

Quæ ſummo in Te, VIR CELEBERRIME, ſplendore nitet eminetque mira Benevolentiæ vis, pavido meo animo hancce inſpiravit audaciam, quâ me-

as ſtudiorum primitias Tibi dicare & conſecrare auſim. Fateor ſupremo, qua DEI dono polles, ingenio incultum hocce & informe ſcribendi genus non niſi diſplicere poſſe; at boni quid, ni fallor, quo minus diſpliceat, habet: quod tum omnibus Apollineæ Artis longe celeberrimis in hac Academia Antiſtitibus, tum præprimis Tibi, Medicinæ hac noſtra ætate facile Principi, totum debeo; quam potiſſimum ob cauſſam ne hæc prima tenella mea Conamina aſperneris oro precorque. Tibi namque hæcce ut conſecrem omnia clamant. Si Parentis loco Te, ut mereris, ut teſte DEO & pollicitus ſum olim, & brevi iterum polliciturus ſum, colo; en ſtatim benevolus occurrit Parentis animus, quo munuſculi id, quod puero benignus dederat, lætus ab eodem recipiat. Si Te in Arte medendi longe ſapientiſſimum, & ubivis Terrarum famigeratiſſimum veneror, en ipſum quantumvis vaſtiſſimum Mare haud renuit emiſſas olim a ſe, inque ſeſe demum, ceu primam Scaturiginem, refluentes undas. Quin ne SUMMO quidem NUMINI de ſui Ipſius donis Litantium grati diſplicent niſus: qua divina Mentis vi quum & Te beârit, audacior confido fore ut, quæ Te Duce, Te Auſpice, Teque Præceptore didici, collegi, compoſui, haudquaquam ſis aſpernaturus.

tus. Quod pro tam inſigni Benevolentia Tibi debeo, ſolvendo ero nunquam: ſolvere tamen, quoad potero, conabor gratiſſimo, quo Te veneror, æternumque venerabor, animo. Vale! Medicorum Decus atque Ornamentum præcipuum, Teque in humanarum Calamitatum ſolamen Neſtoreos incolumem per annos T. O. M. DEUS conſervet, etiam atque etiam voveo,

Tibi perpetuo devinctus

ANTONIUS DE HAAN,

AUTOR.

P R O OE M I U M.

A quinque ab hinc annis, quibus mentem Medicis Studiis applicui, tot Scommata in Medicinam, ut in Artem incertam plane, ac plerumque ridiculam audivi, legique, ut multoties animum deſponderem, atque ſæpius, antequam Rem penitius introſpexeram, mei me propoſiti tæderet, illudque relinqueremne an proſequerer, redderet ancipitem.

Neque enim infima de Plebe Viri, aut aniculæ Medicis plerumque, ut ipſæ ferunt, ſapientiores hæc Scommata proferebant; ſed ejuſmodi homines, quos ob ingenii acumen, animumque cum Literarum, tum aliarum excellentium Artium & Diſciplinarum ſtudiis excultiſſimum, ſumma cum animi Veneratione proſequor.

Verum prima Medicinæ tranſigenti Tyrocinia ſenſim nonnullarum, ob quas vituperabatur, Cauſarum vis debilior, veroque abſimilior viſa, Calcar addidit, numne omnes ſolidis carerent fundamentis ut probè examinarem.

Quare & in toto ſtudiorum decurſu nunquam non intentiſſimus, ubi vel Clariſſimorum in hac Academia Medicinæ Procerum Inſtructionibus aſſiduus interfui, vel optimorum Autorum

torum monumenta ſedulus pervolvi, an ſcrupuli hi animo eximi meo poſſent; magis intellexi magisque, omnes haſce objectiones nullius faciendas eſſe: utpote vel ridiculas, vel veritate carentes, vel reſpicientes tantummodo malos medicos, aut ſemidoctos quosvis Magiſtellos, qui præclaram, quam vix intelligunt, artem in humanam pernitiem profitentur.

Quæ cum animo revolverem ſæpius, chartisque, ne labili memoriâ exciderent, quotidie mandarem, pepererunt tandem hancce Materiem: quam Academiam relicturus, ejusque præclaris, pro tenuitate mea ſatisfacturus Legibus, Themati inaugurali conflando dedicandam duxi.

Quo quidem a propoſito nonnulla me aliquantulum deterruerunt; me, inquam, juvenem, Virium tenuitatis probe gnarum, maturiorisque, quod ad hocce opus conficiundum requirebatur, judicii.

Tamen quum ſcirem ab iis qui Medico condecorabuntur honore tantum modo eorum quæ in Academiis didicerunt, non eorum quæ ipſi experti aut commentati ſunt, ſpecimen peti: quumque præterea animus eſſet ejusmodi Thema componere quod tenues meos in medicina Profectus non tantum teſtaretur Clariſſimis, quos

frequentavi, Profeſſoribus, ſed & aliis claris Viris tam Conſanguineitatis, quam Dulcis Amicitiæ mihi copulâ nexis, vel ob gratam in me benevolentiam maxime colendis, ad prius, a quo diſceſſeram, propoſitum redii.

Namque primò fere nihil me ſcripturum præſciebam, niſi quod ſummi, & ad cineres uſque colendi mihi viri, in hac Academia medicæ Facultatis Lumina, omni modo meo inculcare animo conati erant; vel quod ex præſtantiſſimis ab ipſis conſcriptis commendatisve voluminibus hauſeram: ſecundò materiem fore quæ viris alio, vel & nobiliori ſtudiorum genere occupatis magis arrideret, facile crediderim.

Verum nimiam materierum molem intra tam arctas congeſſiſſe pagellas Multis videbor, videborque merito: ſed ſciant hi materei ſeorſim ſingulæ pro dignitate tractandæ nec tempus nunc eſſe, nec in Theſibus propoſitum; unius vero productam Pertractationem ei, quem mihi propoſueram, ſcopo minus ſatisfacturam videri.

DIS-

DISSERTATIO MEDICA.

SISTENS

EXAMEN TRITISSIMI PROVERBII

MEDICINA TURPIS DISCIPLINA.

Rationes, ob quas turpis Di ciplina Medicina audit pluribus, hæ potiſſimum ſunt.

I. Magnam eſſe ſententiarum in theoretica humani Corporis contemplatione diſcrepantiam; tum Antiquos inter Recentioresque, tum & inter ipſos recentiores coævos.

II. Ipſam vero Praxin continuæ ſententiarum & curandi Methodorum mutationi turpiter ſubjacere.

III. Situm Diſpoſitionemque partium intra Cor-

Digitized by Google

pus latentium, imo vel ipſum externum corporis habitum, nonnunquam ita imponere Medicis, ut in Diagnoſi & Prognoſi alucinentur quam turpiſſimè.

IV. Medicos ipſos ſuam curtam prodere ſuppellectilem dum, quotquot probi inter eos exiſtunt, ingenuè fateantur complures ſe morbos ſanare non poſſe, imo plures morbos, eorumve cauſas, ſe ignorare.

V. Homines plures viſos absque Medicorum ope curatos.

VI. Sanatos homines adhibitis quidem Medicis, ſed eiſdem vel ab Aegro, vel a Pharmacopæo, deceptis.

VII. Alios ſanitati redditos rerum uſu earumdem, quas audaciſſimo præſagio peſſima quæque effecturas Medici prædixerant.

VIII. Teterrimis e morbis convaluiſſe homines, curantibus ejusmodi Medicis, quos famoſi alii artis Proceres tanquam peſſimos, utpote vel fortiore, vel ſegniore, quam oportet, Methodo, uti ſolitos, traduxerant.

§. I.

Magnam eſſe ſententiarum in Phyſiologica humani corporis contemplatione diſcrepantiam; tum Antiquos inter Recentioresque, tum & inter ipſos Recentiores coævos.

Fateor lubens veram eſſe totam hancce propoſitionem; Cauſamque tantæ diſcrepantiæ variam agnoſco.

Deſcriptiones anatomicæ partium corpus humanum

num conſtituentium earundemque uſûs variant incredibiliter, prout Lumen majus per diverſas ſæculorum ſeries Rebus affulſit; atque etiam prout indefatigata Mortalium Induſtria Naturam experimentis laceſſivit, & ad admittendos homines in abdita, in quibus ſublitеſcebat, penetralia coëgit.

Ut enim artes omnes incultum prius & informe Chaos, deinde per gradus, poſt multiplex obſervationum Genus ad formam Artis ductae atque magis excultae magisque ad aliqualem, qua nunc gaudent, perfectionem adductae ſunt; ita & huic Medicinae parti evenit. Anatomicum quoddam Corpus rude certe atque inconditum priſca habebat Ætas, quod ſuppeditaverant 1. Extiſpicia Sacerdotum ſingulari quodam ritu Animalia viva eorumque partes tractantium; ac Numini ſummo apud veros Dei Cultores, denſo verò Deorum fictitiorum Dearumque agmini apud Idololatras gentes offerentium. 2. Cadaverum Balſamo condiendorum mos, maxime ille, quo viſcera eximebant ſingula ac Balſamis Aromatibusque contra putredinem muniebant. *Herodot. Lib.* 11. *Euterp.* hoc fusè deſcribit. 3. Vulneratorum Hominum Inſpectio Pertractatio, & Curatio. 4. Laniena ipſa partes animalium eximens, repurgans, in quibus Mortales, qui vulneratos Vivos, vel & Balſamis condiri Mortuos viderant, multa conſimilia repperêre. 5. Inciſio vivorum animalium in philoſophicos uſus, medicoſque: ut *Democritus* feciſſe legitur in Epiſt. *Hipp. ad Damag.* 6. Examen ipſorum Cadaverum hominum certis morbis defunctorum, ut *Hippocratem* feciſſe ex multis operum ſuorum Lo-

cis

cis indubitatò conſtat : & ut teſte *Euſebio Cæſarienſi Epiſcopo* antiquiſſimus ſcriptor *Manetho* tradit *Athoſten* Ægyptiorum Regem ipſum per ſeſe luſtraſſe Cadavera, morborum ſcilicet ut rimaretur Cauſas.

Alia, ſed pauca; ſubſequentes addidere Ætates; ita ut poſt *Galeni* tempora vix pauca reperias, quae prius, ſaltem ex parte, nota non fuerunt.

Saeculo tandem XVI nova Lux affulſit *Carpi*, *Mundini*, *Veſalii*, ac maxime *Euſtachii* induſtriâ, nec non ſedulitate multorum in Patavina ſchola Anatomicorum.

Demum prioris ſaeculi anno 8 poſt 20 Harvaeana Lux orbem fere totum paſſu quam celerrimo illuſtravit, quando ſanguinis humorumque per Corpus Circulum Immortalis *Harvæus* in Anglia ad formam doctrinae perduxit: cujus Circuli rudia quaedam Lineamenta viſa *Nemeſio* Epiſcopo, Saeculo IV; *Paulo Sarpi*, vulgo dicto & eruditis noto Nomine *Fra-paolo*, Veneto, theologo, Saeculo XVI; *Michaeli Serveto*, vivis Genevae combuſto flammis; *Andreæ Cæſalpino*, Italo acutiſſimo *Lib. V. quæſt*, *peripatet*; *Realdo Columbo* in Patavina ſchola Profeſſori. Verum de omnibus his merito dici poteſt id, quod *G. Baglivius* Profeſſor Romanus *Prax. med. cap.* XII §. 1. loquens de *Cæſalpino* eleganter pronuntiat.
„ Quoniam ſola, inquit, mentis acie ad præcla-
„ rum hoc pervenit inſtitutum, nec . . . expe-
„ rimenta adhibuit, nihil mirum quod & operis
„ argumentum reliquerit imperfectum. . . . . .
„ Quod animadvertens *Harvæus*, non ſolum
„ rationem, ſed experientiam ipſam hac de re
„ con-

„ conſulere voluit: idcirco tamdiu Naturam ex„ perimentis vexavit, tandiuque ſectionibus A„ natomicis laceſſivit, donec tandem ad verita„ tem fatendam coëgerit.

His praeclaris inventis demum acceſſit quidquid *Malpighii*, *Zwammerdammii*, *Leeuwenhoekii*, *Ruyſchii*, *Morgagni*, *Sanctorini*, ac præ primis venerandi Praeceptoris mei Cl. *Albini*, (cujus Lucubrationes eruditiſſimas Medicus orbis brevi obſtupebit) indefatigata induſtria ad Anatomen ſubtiliorem excolendam, contulit.

Quæ cum ita ſint, injuria hinc quiſpiam hancce Medicinæ partem vituperet: ſi quidem eo pluris artes alias diſciplinasque facimus, quo major ipſis perfectio acceſſerit. Egregia Ars Nautica plurimi ſemper æſtimatur, utilisque cum maximè: quam & induſtria & audacia humana in faciundis periculis, ex nullâ fere, eò promovit usque, ut quum primò indomitum mare Mortales horrerent, dein illud auderent tranſire juxta litora lambendo, nunc pleno gurgiti ſeſe committentes, *ſævum mutandis mercibus æquor arant.*

Secundam Cauſam hujus diſcrepantiæ ſententiarum circa Theoriam Medicam, eam reor, quod homines antiquis, quibus imbuti ſunt, opinionibus haud ita facile renuntiare ſolent. Neque etiam ſapientis eſt ſuam ſententiam, auditâ novâ, ilico mutare: alioqui unus homo breviſſimo vitæ caducæ ſpatio decies forte deberet mutari ſententiâ. Semper enim fictricis Ludibria mentis Incautis inponerent, dum nova rerum facies plerumque arrideat. Ita novi quid, minus licet bonum, ſuos ubique fautores invenit. Viget Incolumis nova ſententia, donec ſumma ingenii acu-

acuties plauſibilius aliud ſubtiliusque excogitet; cui denuo plerique aſſentiuntur. Videatur *Gaſſendus de Epicurea Philoſophia*, Latiniſſimus *Celſus*, & *Barchuſius de variis Medicorum ſectis & Placitis*; quibus patet ejuſmodi figmenta Ingenii ad tempus in honore eſſe, verum ab aliis ſubtiliora proferentibus explodi; hæc iterum ab aliis refutari, & ſic porro in infinitum. Hinc pulcrè *Lucilius* apud *Ciceronem Lib.* II. *de Nat. Deorum*,, ,, Etenim, inquit, videmus cæteras opiniones fictas, atque vanas, diuturnitate extabuiſſe . . . ,, Opinionum enim commenta delet dies, Naturæ judicia confirmat. ,, Verum ab alia parte quum ſapientem virum deceat docilem ſemper animum gerere, ut ad nova ſæpiusque confirmata experimenta latitanti olim, nunc prodire coactæ, veritati reluctari non videatur; dedecebit ſummopere antiquae opinoni mordicus inhærere.

Hujus rei exemplo eſto mox recenſita Harvæana Doctrina. Adverſarios ſibi complures conſciverat ingens *Harvæus*, qui rei novitate perculſi eam fere inſtar Hæreſeos condemnabant. Quales in Anglia *Primeroſius*, *Riolanus* in Galliis, &c. Verum *Harvæus* ſuos Adverſarios (ut contra plerumque fieri conſuevit) contumelioſè excipere non ſolitus, ſed ratione atque experimentis iiſdem reſpondere conatus, fermè omnes ante mortem ſibi devictos vidit. Sic unus tardius, citius alius demonſtratam veritatem amplectitur; obnitentibus plerumque nonnullis, quos utpote ratione convinci impotes, ſibi linqui expedit: donec tandem vel latratu fatigati ſponte obmuteſcant.

Sed & 3. Cauſa ſubeſt hujus in ſentiendo diverſitatis, petita ex præcipiti & quaſi volante Mor-

Mortalium ingenio, quo fit ut debitam rebus examinandis ſedulitatem negent. Memor ſiquidem homo quod ſit *Divinæ particula auræ* ſpeculationibus, & ludicris Phantaſiæ figmentis exſpatiari & vagari amat, hincque ſubtilitate ratiocinantis ingenii ſupplere conatur, quod alii ſola indefeſſa indagine, & lenta patientia expiſcari potuerunt. Omnium fere abſurdiſſimarum opinionum in quavis ſcientia vel arte hæc origo, hic fons eſt. Hinc & in Phyſiologia Medica prodiere tam abſurdæ explicationes circa Chylopoieſin, Hæmatopoieſin, Pneumatopoieſin; ut dies deficeret omnia ex ordine narrare volentem. Quum interea qui caſtiore ingenio praediti ſunt priorum periculis admoniti, in ſolos rerum Eventus intueantur, ſola experimenta conſulant, patientiâ obſervandi ætatem abſumant; atque ſic tandem mira & ſtupenda ſimplicitate veritatem abſtruſam extricent inveniantque. E re foret ſimplicitatis hujus in memoratis modo functionibus explicandis ſubnexuiſſe exempla; verum quum anguſtos theſios Limites exſilirent.

§. II.

Ipſam praxin jugi ſententiarum & curandi Methodorum mutationi turpiter ſubjacere.

Propoſitionem hanc, licet aliquanto ignominioſius prolatam, veram ſæpe fuiſſe cogor fateri; ſtrenuam interim navaturus operam qua præclaram artem Medicam ab iniqua Labe, quam vi con-

concluſionis ex hac propoſitione, eidem conantur inurere, vindicem.

Itaque Praxeos exercendæ Methodum ab initio Medicinæ notæ haud ita fuiſſe, quam quidem Eam ſubſequentibus deinceps ævis, aut hodie exercent, facilis dabo.

I. Quia Medicinam in Artis, quam tandem accepit, formam condere mortales, niſi multiplici multorum annorum obſervatione, nequiverunt.

II. Quia Praxi Medicæ contigit quod quibusdam aliis ſcientiis, artibus, disciplinisque; ut homines non ex ſolis ratiocinati ſint experimentis, ſed vi ficti de ludicra Phantaſia Syſtematis, phænomena in morbis apparentia explicuerint, contorſerintque mirificè; Unde variis juxta varia Syſtemata morborum Curationes adortis; non niſi ingentes & miſeris mortalibus fatales errores committi potuere; artis tamen absque ullo unquam opprobrio.

Itaque dico eos qui Medicinam Artis in formam cuderunt, mero tantum caſu, & ſimplici eruditos eſſe Obſervatione eventûs. Morbi enim ſemper fuere quandiu ea, qua nos, Lege vixêre Mortales. Eſt namque Morbus ſtatus ille in quo Homo actiones vitales naturales & animales, omnes, vel aliquas, fere exercere nequit, aut ſaltem easdem non niſi cum moleſtia, dolore, vel cita defatigatione exercet. Hunc ſtatum obtinuiſſe à condito primum orbe, quandiu iisdem Legibus, quibus Nos, obnoxii hæſerunt Homines, vel hinc apparet, I. quod illis Nobiscum communes fuere aëris, qui hominibus inevitabilis, ac ſemper neceſſarius eſt, injuriæ & viciſſitudines: utpote qui alius ſit in hoc, quam in il-

lo, ut vocant, Climate; alius hyeme, quam æſtate; alius vere, quam autumno; alius interdiu, ab eo qui de nocte; alius uno die, alius alio; alius eodem die, ab eo qui paulo ante regiones perflabat; alius tempore calido, frigido tempore alius; in humida tempeſtate alius, ab eo qui in ſiccâ; Varius præterea, prout ſupra paludes, lacus, flumina, maria, montes, prata, aut varia alia Corpora ad certam regionem deferatur; varius denique prout à Meteoris immutetur 2. Communis nobiſcum iisdem Alimentorum Natura fuit, quorum nonnulla facile, difficile alia, in noſtram permutentur Naturam. 3. Obnoxii fuere Corporum irruentium vi; ſive illa corpora in ipſos inſilirent, ſive in eadem ipſi illiderent. Ut bene *Cicero* hinc cauſam ægritudinum deducit *Lib.* III. *de Nat. Deor.* „ Quum omne, inquit, animal „ patibilem Naturam habeat, nullum eſt eorum „ quod effugiat accipiendi aliquid extrinſecus, id „ eſt, quaſi ferendi & patiendi neceſſitatem. „ 4. Easdem, quas Nos, edidere Vitæ actiones, quæ certe ab Homine ſano diu exerceri conſtanterque nequeunt, abſque novo alimento, quin morbi naſcantur. 5. Denique fabrica ipſa humanae compagis ſe ipſam per ſeſe deſtruens, ni idoneó reficiatur fulciaturque nutrimento, morbos ipſis quandoque inevitabiles procreaverit neceſſe eſt.

Quibus quidem morbis, quicunque demum erant, abigendis primò impulſus quidam aderat automaticus, ſeu motus a ſola hominis fabrica pendens, veluti movet ſe Horologium ex vi ſuæ fabricæ atque ſtructuræ. Hujus motus impulſu homo, vel animal quodcunque ægritudine

gemens, ad auxilia ſibi ignota confugit, ſine Mentis præſcia voluntate. Quemadmodum homo inſcius omnino Arſenicum ſumens, ſtatim nauſeas ſenſit, Vomitumque, ut Venenum expellatur; Mente licet haud conſcia, nec determinante, vel aliquando invita. Ut etiam ſuſceptum aliquod intra Corpus venenum Corpus ipſum conatur excitatis ſudoribus a ſeſe abigere, Mente nihil eo determinante, imo ne conſcia quidem. Ut qui arenulam intra oculum gerens vi quaſi ſpaſmodica palpebras ad oculi bulbum apprimit affricatque, quo fit ut Glandula *innominata Galeni* eadem actione preſſa lacrymas producat copioſas, quæ arenulam abſtergeant. Ut homini vulnerato fit ſtatim inflammatio, dein ſuppuratio, quæ facit pus; quo, ceu optimo Balſamo, Vulnus percuretur. Hæc & ſexcenta ejuſmodi alia Homines multa in morbis proficua docuerunt: Venena ſcilicet eſſe, quorum expulſio fiat Vomitum aut ſuſcitando, aut ſuſcitatum expediundo; alia Venena intra Corpus recepta excitatis expelli promotiſque Sudoribus; arenulas Quiſquiliasve oculo illapſas, ſi natura productis Lacrymis aut premendo oculum non ſufficiat, aut ſi corpuſcula hæc nimium intra palpebras bulbumque oculi infixa ſint, injectu aquæ tepidæ abſtergere; Vulnera, ut curentur, ad bonam ſuppurationem adducere. Modum itaque impulſus hujus ipſa hominum non aſſequitur intelligentia, reperitque tantummodo ejus Cauſam in Adorandi Creatoris ſolo inſtituto, qui corpus omnium animalium hiſce inſtructum dotibus voluit.

2. Huc facit Dos quædam Menti innata, ut ad moleſtiam doloremve corporis, animique an-

go-

gorem, homo ſibi quærat & applicet remedia, in quorum delectu vagum tantum experimentum, vel & ſpontaneum conſulit appetitum. Sic v. c. in ſiti febrili videas hominem aquam, aquoſa, acidula, quibus Medicina meliora non novit, avidiſſime appetere; quod certe Mentis huic adſcribendum Doti: ſiquidem ægro ſitis habente Cauſam, & Potum non appetente, Mentem laborare in confeſſo eſt. Hæc Dos infantis acido laborantis impulit Mentem, cretam ut avidè arenulasque devoret, quæ uſum abſorbentium poſthac docuere Mortales acido laborantes. Quin & ipſis Brutis invenitur innata Facultas ſimilis ei, quam in Homine Mentis dotem appellamus. Sic pulcre *Cotta* apud *Ciceronem Lib.* 3. *de Nat. Deor.* „ Nullum poteſt, inquit, „ eſſe animal, in quo non appetitio ſit, & declinatio naturalis: appetuntur autem quæ ſecundum Naturam ſunt, declinantur contraria: „ & omne animal appetit quædam, & fugit a „ quibusdam; quod autem refugit, id contra Naturam eſt. „ Cauſamque hujus Rei dixerat *Libro* 2. eſſe in Bellua quiddam ſimile Mentis, „ unde oriantur Rerum appetitus. Et paullo poſt: „ Dedit eadem Natura Belluis & ſenſum & appetitum; ut altero conatum haberent ad naturales paſtus capeſſendos, altero peſtifera ſecernerent a ſalutaribus. „ Sic vulnerati quondam Noſtrates quibusdam venenatis Indorum telis, plerique omnes moriebantur, aut ſaltem absque Curatione novum morbum producente, non curabantur. Merò viderunt caſu animal parvum Leonem referens, hujuſcemodi telis vulneratum ſibi herbam ibidem *Mungos* dictam quærens, e-

jusque uſu curans venenum: quod advertentes Homines & ſibi eandem applicuere, curatique ſunt. Ita Bruta hac dote inſtructa docuerunt homines plura adminicula ſanitatis reſtituendæ. *Proſper Alpinus* in præclaro ſuo opere *de præſag. vita & morte ægrot. Lib.* 7. *c.* 2. „ Hoc remedii genus, inquit, (de M. S. ſermonem habens), Medici, nedum Naturæ imitatione invenerunt, ſed quibusdam etiam animalium exemplis perdocti, præſertimque Hippopotami, equi marini, ut *Plinius* eſt autor, qui ingluvie obeſus, crus in arundinis ſtipitem acutiſſimum adigens, Venam quandam vulnerando, copioſius ſanguinem effundit, atque ita fuerit ipſius corporis plethoram tollere ſolitus. Vide & *Dapperum Hiſt. ægypt. pag.* 147. Eodem *Plinio* autore, ut et *Cicerone Lib.* 2. *de nat. D.* Canis voraciſſimum animal, ubi nimium ingurgitaverit ſeſe, Vomitum provocat; hincque ajunt edoctos homines, ut vomitu, (ſi ſponte non fiat) coactô, infarctum deplerent Ventriculum. Avis *Ibis* dicta roſtro ſuo oblongo injecta in anum aqua tepida, obſtipatam reſolvit alvum; ſicque uſum Clyſmatum docuit. Vide ex *Plinio*, *Plutarcho*, *Æliano*, hoc apud *Dapperum* deſcriptum in *Hiſt. ægyp. pag.* 143. *Acta ſocietatis Britannicæ* hiſtoriam tradunt Caniculæ; quæ quotiescunque ab Hera demiſſa erat, ad certum Parietis locum ſibi legebat *Parietariam* herbam. Hoc viſum quam ſæpiſſime. Mortui animalis aperta Veſica exhibuit Calculos ibidem complures. Norunt porro Medici Calculoſis hanc herbam multum prodeſſe, ubi viæ emolliendæ pro Calculi in Veſicam tranſmiſſu.

Hæc

Hæc certe & plura conſimilia primævos homines plurimarum indicabant ægritudinum ſolatia: quo quidem ſenſu Medicina ſemper dici poteſt inter homines obtinuiſſe.

Verum quod Artis ſenſim formam acceperit proprie effecerunt ſequentia adminicula.

1. Caſus fortuitus ſeu Eventus phyſicus per ſenſus obſervatus, cujus nulla antea Cogitatio fuerat. Ut v. g. quando impulſu automatico animal quærit anxiè quo demum modo ſituve dolorem queat levare, ac tandem forte ex mille modis unum invenit, qui ſublevet, ſoleturque. Hoc in Aſthmaticis, in Peripneumonicis, in Pleuriticis, &c. evidenter cernas. Ita Caſus fortuitus multiplex docuit plurima à juvamine vel nocumento, quod ſani ægrive ab aliqua re adhibita vel omiſſa perceperant. Ut pulcre *Hippocrates Libro de Priſca Medicina* hanc artem imis ſuis de fundamentis eruens ex monumentis, quæ conſervabat, antiquiſſimis, tradit Eam ortam cum primis ex eo quod cerneretur primo ægrotis obesſe ſanorum Diæta. Hoc obſervatum pluries tandem occaſionem dediſſe, ut homines cogitarent & minore copiâ & dilutiore forma alendos ægrotantes. Sed neque vel hinc artem naſcituram fuiſſe, ſi alimenta & copiâ minora & dilutiore formâ ſanis æque atque ægris convenisſent. Verum vidiſſe ſanorum corpora iiſdem cum debiliora fieri, tum ad perferendos labores ineptiora. Hinc neceſſitatem quaſdam cudendi regulas in ægrotantium commoda & exortam esſe, & exoriri neceſſario debuiſſe.

Juvit 2. Naturalis inſtinctus, qui ex impulſu automatico, & ex dote Menti increta naſcebatur,

tur, ut paulo ante patuit. Videmus quomodo plurima hinc eruditi mortales ex iiſdem rude quoddam Corpus Obſervationum condere potuerunt.

3. Acceſſit haud prævifus eventus; quando nempe prioribus duobus inſtructi homines tentabant, an forte ab alia quapiam re adhibita aut neglecta idem ſequeretur. Sic *Cicero Lib. ſup. Laud.* „ Multa, ſcribit, ex Belluarum Corporibus reme- „ dia morbis & vulneribus eligimus; ſicut ex „ quibusdam ſtirpibus & herbis: Quarum utili- „ tates longinqui temporis uſu, & periclitatione „ percepimus. „ Sed hac periclitatione ſaepe contrarium ſortiebantur effectum, minimeque praeviſum. V. C. Viderant hominem febri ita aeſtuantem, ut jam jam combuſtum iri ſeſe clamitet, aquam potuſque aquoſos acidulos, frigidum aërem, tantopere appetere, ut cum Lyſimacho aquae potum pro toto redimere Regno, quam ſiti amplius exareſcere, mallet. Viderant & revera hujuſcemodi levari nonnunquam homines, Pronum fuit ex hiſce cogitare, numne æſtus intolerabilis melius ſedaretur ſi gelidae aquae, aërisque frigidiſſimi quam plurimus concederetur uſus? experiuntur. Bibit æger ſumma cum animi voluptate, ita ut ſapientiſſimus Regum in *prov. cap,* 25. ℣ 13. hac comparatione utatur: „ „ ſicut frigus nivis in die Meſſis, ita Legatus fi- „ delis ei, qui miſit eum: animam enim Do- „ mini ſui refocillat, (ſeu requieſcere facit) ſed momentanea voluptas in ægrotantibus exaeſtuantibus citam ſæpe mortem accelerat. Quibus pluries obſervatis didicerunt tandem homines, aquam tepidam aut frigidiuſculam prodeſſe febricitantium æ-

æſtui, gelidam nocere quammaxime, præſertim ubi affatim hauritur. Idem de aëre judicium tulere, ubi æſtuans homo gelido in aëre quieſcens pleuritidem ſibi concitaviſſe ſæpius viſus.

Hinc ſexcenta talia viſa hominibus, atque pluribus in caſibus veriſſima obſervata, memoriae mandata fuere, eâque ne exciderent ſcripturae genere, tunc temporis uſitato, deſcripta. Porro hæ deſcriptiones non ſolis privatorum hominum, quò lucrum inde captarent, uſibus, ſed publicè in Templis cuncto patebant populo. Hic celebratus apud Ægyptios mos, atque apud Grajos. Videndi hac ſuper re *Pauſanias* & *Strabo.* Quin & apud Veteres Romanos id moris fuiſſe pluribus *Cicero* teſtatur in locis, & confirmat *Val. Max. Lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 6. „ Febrim, inquit, ad minus nocendum, templis colebant... „ In eaque remedia, quae corporibus ægrorum „ adnexa fuerant, deferebantur. Haec ad humanae mentis aeſtus leniendos cum aliqua uſus „ ratione excogitata &c.

Quod ſi Deſcriptiones templorum affixae Columnis non ſufficerent, ægri in triviis exponebantur & foris; ut ſi praetereuntium quiſquam, quod in ejusmodi caſu profuerat aliquando, noverat, benignus indicaret. Cernimus facile ex omnibus his Empiricam naſci Medicinam debuiſſe, quæ ſoli tantum praeterito præſentique cognoſcendo apta erat. Verum, quia morbos pleroſque empiricè curare impoſſibile, ſenſim natum eſt caſtiſſimum ex comparatione obſervatorum cum præſentibus & futuris, quam *Analogiam* vocant, Ratiocinium.

Ponatur namque homo apoplecticus prima vi-

ce primaevis apparuiſſe mortalibus. Hunc profectò bene profundeque dormientem rati ſunt. Eo verò poſt completum ſomnum non ſurgente, interpellato licet ſaepius, tacto, punctoque, ac tandem moriente, talem ſomnum in morborum lethiferorum retulêre catalogum. Videntes deinde alium hominem eodem modo ſe habentem, certe ne, ut alter ille, moreretur timuerint neceſſe eſt. Verum huic homini copioſus effluit de naribus, aut aliunde, Cruor: poſtquam ſenſim ad ſe redit, curaturque. Notant hoc homines, ac ſciunt jam unum apoplexiae genus, quod ſi larga haemorrhagia fiat, mutatur in ſanitatem; ni fiat, occidit. Edocti deinceps ab animalibus ſanguinis miſſionem, imitatique Naturam præeuntem, ſecarunt Apoplectico, cui ſponte ſanguis non effluxit, Venam: homo convalescit. Gaviſi mortales, ac ſucceſſu turgidi, mox alii apoplectico venam ſecant, ſectus venam apoplecticus moritur. Quid inde? cernunt ilico quosdam apoplecticos M. S. curari, alios curari minime. Ergo ſaltem duplicem eſſe, quæ apoplexiam gignat, Cauſſam; duplicemque proinde, qua curetur, methodum. Hinc ad analogiam, & ad Cauſarum inveſtigationem vel inviti trahebantur.

Quæ omnia eo majori artis incremento inſervierunt; quando autoritate pùblica viri deſignati, qui morbis vel omnibus, vel tantum certis quibuſdam invigilarent. Ut apud *Ægyptios* factum Hiſtorici tradunt. Qui iidem viri filios quam artem ipſi callebant, erudire juſſi. Ac maxime increvit Ars auctis in dies accuratiſſimis morbi, ejusque remedii, annotationibus: quam quidem ob rem Templa *Epidauri*, *Coa*, &c. celebratiſſima. Un-

Unde ortum cum primis, ut Sacerdotes Medicinæ profeſſionem ſibi plurimum vindicarint, utpote qui Templa aſſiduè frequentantes inſcriptiones facili marte memoriæ mandarent, Sanatosque pronuntiarunt ope ejus, cui Fanum id ſacrum dicatumque, Dei. Quos Vulgus dein, ut Dei reſponſuros nomine conſuluit, Numen invocans, & pro impetrata ſanitate eidem Vota perſolvens. Vide *Mercurial de art. gymn. Lib.* 1. *c.* 1. Unde & *Tibullus Lib.* 1. *ecl.* 3.

„ Nunc, Dea, nunc ſuccurre mihi, nam poſſe mederi,
„ Picta docet Templis multa tabella tuis.

Quibus deinde acceſſerunt quæcunque ad anatomicam ſcientiam condendam originem dediſſe incrementumque, ac maximè morborum explicandis Cauſis profuiſſe pag. 11. demonſtrata ſunt.

His demum omnibus nata fuit doctrina Medica, genuina profecto ac vere maſcula, videlicet ex ipſius Naturæ hauſta & confirmata penu.

Talem Obſervationum theſaurum nactus *Hippocrates* immortale ſuum potuit componere Opus. Ait enim ſuorum ſe ſcripta majorum, qui medica ſcientia inclaruerant, nactum. Ita ut Vigeſimum Medicum in ſua familia ſe numeret. Quantus obſervationum theſaurus! Quantane fides adhibenda curatiſſimis hisce adnotationibus, quas collegerant Viri in ſalutem humanam unicè intenti, ab omni fallaci ratiocinandi genere quam remotiſſimi, ſolam Naturam contemplati, in ſeram usque ætatem obſervando occupati, graves, ſeveri, qui nonagenario, centenario majores no-

tata a prima juventute cum iis quæ ſenes obſervabant, contulerunt; collata adnotarunt; ut in ſeros usque Nepotes caſtiſſima doctrina, ſeu per traducem, propagaretur! Sed neque his modo contentus Magnus ille Medicinæ Parens iter inſtituerat *Cnidum*, ubi teſte *Sorano* inſignis Obſervationum Bibliotheca conſervabatur; quam ſcrutatus eſt quam diligentiſſime. *Coæ* quoque, ubi natus educatusque fuit, ex Templo ob collectiones obſervationum famigeratiſſimo ditiſſimam penum nactus eſt.

Hinc *Lib. de Diæt. in acut.* initio laudat eos qui *Cnidias* dictas ſententias conſcripſerant; opus quippe eſſe ab omni fallaci ratiocinio remotum, ex ſolius Naturæ ſeveriſſimo deſumtum obſervatu, tantamque ſimplicitatem redolens, ut quivis etiam Medicinæ ignarus illud rite potuerit conſcribere, dummodo probe ex unoquoque ægro, quid patiatur, intellexerit. Reprehendit eos tantum quod ſegniores fuerint, quam ut ex hoc præclaro opere Regulas prædicendi cuderent, quodque ex hiſce ad alia non ratiocinarentur. Et *Lib. I. de Diæt.* ait ſe quædam ſcribere debere circa victus rationem, quæ prætermiſſa Veteribus; verum ſimul plura ſcripturum ſe eodem, quo Veteres, modo; quippe quæ tam bene ordinata congeſtaque, ut aliter, atque illi, ſcribere nequeat. Ac maxime Veterum monumenta laudat *Libr. de priſc. med.* Ubi erraſſe in multis aſſerit eos, qui Medicinam compendioſius tractaturi, ex calido, humido, frigido, ſicco, explicare Morborum conabantur Mortisque cauſas.„ At „ vero in Medicina, inquit, jam pridem omnia „ ſubſiſtunt, in eaque principium & via inventa „ eſt

„ eſt, perquam praeclara multa longo temporis „ ſpatio ſunt inventa, & reliqua deinceps inve- „ nientur, ſi quis probe comparatus fuerit, ut „ ex inventorum cognitione ad ipſorum inveſti- „ gationem feratur. Imo tanti fecit haec obſervata, ut ibidem audacter pronuntiet: „ Qui vero „ his omnibus rejectis ac repudiatis, aliam in- „ ventionis viam aut modum aggreditur, & a- „ liquid ſe inveniſſe jactitat, is cum fallitur, tum „ alios fallit. Neque enim iſtud ullo pacto fieri poteſt.

Verum nondum contentus infinitae indaginis & diligentiae Vir, voluit obſervatorum veritatem in ſua non tantum Patria, eique affinibus Regionibus, ſed & in diſtantiſſimis experiri: cui negotio, cum unus impar eſſet, filios diſcipulosque quaquaverſum miſit. Sic in Oratione *Theſſali Hippocratis* filii ad Aram *Athenis* habita legimus *Theſſalum* a Patre in *Macedoniam* miſſum, *Dracontem* Theſſali fratrem in *Helleſpontum*, *Polybium* cui filia *Hippocratis* nupſerat, & reliquos Diſcipulos ad diverſas urbes dimiſſos. Quibus redeuntibus, *Hippocrates* ex collatis ipſorum obſervatis cum ſuis, & Majorum monumentis, ſcivit nec temporum ſibi ſuccedentium ſeries, nec regionum diſtantiam, in confirmata tunc temporis praxi quid memorabilis mutationis attuliſſe. Vide eundem ſub fin. *Lib. prænot.*

Hinc ipſius caſtiſſimam doctrinam omnium ſubſequentium ſæculorum Medici obſtupuerunt. Unde quando *Galenicis* argutiis, & acutis *Peripateticorum* argumentis fædata fuit Medicina hippocratica; hincque ſuo in progreſſu maximè impedita; quando invadente labens imperium Romanum ſeptentrionalium illuvie populorum, artibus.

tibusque tunc temporis & literis fere omnino ſilentibus, per impuras deinde *Arabum* manus Medicina tradebatur; quando *Chemicorum* principatum in ea ambientium dira ſub Tyrannide gemebat; quando dein *Philoſophorum* poſterioris ævi praxim pariter ac theoriam juxta ſua placita infringentium Legibus invita ſerviebat: Semper cordati candidique pectore Medici per omnes has ærumnas tranſeuntes, & artis inconſtantiam conquesti, vel ad Hippocraticam Diſciplinam confugerunt; quam ſequendo in rectum reduci ſe tramitem gaviſi ſunt: vel opinionum variarum fatigati fallaciis, Naturam ipſam empiricè contemplando & ſequendo ſedula obſervatione veram cognoſcendorum curandorumque Morborum viam invenerunt. Quam dein vel ipſis, vel aliis, qui eorum ſcripta legerant, cum *Hippocrate* conferentibus, ſemper conſtitit Hippocratica Doctrina genuina, & juxta Naturae confecta ſemitas eſſe.

Hinc *Cl. Boerhaavius* in oratione habita de commendando ſtudio Hippocratico. „ Alii quod „ unius, inquit, hic quid plurium induſtria valeat, exhibet: Alii ſuis modo vident oculis; „ hic multorum uſus eſt acie: cæteri per ſingulos ægros; hic per eorum agmina experimenta fecit: Pauci quid intra arcta unius urbis pomeria morbi ſit, tradiderunt; Ille quae in tot „ Vicos, Urbes, Regiones & Regna Lues graſſaretur, obſervabat. Hanc ego Cauſam, quo „ minus alios huic pares ſtatuamus, imprimis „ magnam puto. Profecto ſapientia Artis major „ longe in illo fuit, qui tantis ad medicinam auxiliis uſus eſt, quam in Reliquis; qui quamvis „ caetera æquales, his deſtituti fuerunt. Atque „ inde

„ inde natam arbitror eorum, quae ſcripſit, æ-
„ ternitatem; hinc ortam puto illorum quae
„ XXIII Saeculorum examen ſuſtinuerunt, inte-
„ gritatem. Evolvatur illorum Ordo, mutata
„ Hippocraticae Veritatis facies nullibi appare-
„ bit. Excutite Grajos, cognoscite Romanos,
„ verſate Arabas, repetitam atque confirmatam
„ ubique invenietis doctrinam *Hippocratis*. Ex
„ his enim quorum ad Nos memoria pervenit, ..
„ quidquid habent eximii illi debent.

Eleganter ſane paucis hisce ſtabilivit verbis, quidquid de *Hippocrate* dici queat, Clariſſ. Vir, ad urnam usque mihi colendus; veramque, atque unicam viam praemonſtravit, quâ genuinam Tyrones erudiantur Medicinam: cujus profecto Viri teſtimonium apud omnes æquos rerum æſtimatores, gnaros quantum in Medicina boni praeſtiterit, ſufficiens videri poſſit. Attamen ab hominibus caetera ingenioſis, minus tamen Medicis, facile praevideo mihi objectum iri id, quod *Cicero* in ſæpius laudato opere de *Nat. D. Lib.* 1. „

„ Non tam autoritates, inquit, in diſputando,
„ quam rationis momenta quaerenda ſunt. Quin-
„ etiam obeſt plerumque iis, qui diſcere vo-
„ lunt, autoritas eorum, qui ſe docere profiten-
„ tur. Deſinunt enim ſuum judicium adhibere;
„ id habent ratum quod ab eo, quem probant,
„ judicatum vident. Nec verò probare ſoleo id
„ quod de Pythagoreis accepimus; quos ferunt,
„ ſi quid affirmarent in disputando, quum ex his
„ quereretur, quare ita eſſet? Respondere ſoli-
„ tos: IPSE DIXIT. IPSE autem erat PYTHA-
„ GORAS. Tantum opinio praejudicata poterat,
„ ut etiam ſine ratione valeret autoritas.

Cui

Cui quidem objectioni praegreſſae Hiſtoriæ Hippocraticae Veritas ſatis reſpondit abundeque: ut tamen hoc mihi oggerentibus & aliis quoque conſuluiſſe videar; tum quia vel ſponte mihi volupe ſit *Hippocratis* Diſcipulorum vel ſola retexuiſſe veneranda nomina; en ſeriem Clarorum in Arte Virorum, qui idem de *Hippocrate* teſtati ſunt.

Luculentius teſtimonium non datur quam magni *Thomæ Sydenhami*, qui *Angliæ* ſimul & totius Medicinae decus inſigne atque Ornamentum fuit. Tantus ille Vir fluctuantem Scholarum diſciplinam, lugendaque, quae hinc oriebantur infortunia perſentiscens, nihil ab aliis inquirere, legere nihil voluiſſe, ſed ſedulo tantum Naturae ſtudio ſumma cum prudentia, & indefeſſa ſedulitate dediſſe ſe fere videretur, niſi ejusdem opera hinc inde aliud forte indicarent. Ut ut ſe res habet, ſaltem videtur, ac ſi nihil legiſſet Naturae in Clinicis contemplandae multos impendiſſe annos, ut *pag. 4. op. omn. edit. Leyd.* in praefatione teſtatur, ut & alibi pluries. Quantum autem in Re medica praeſtiterit Vir ille, ſupervacaneum hic retuliſſe foret; ſiquidem & ſcriptis id & ore fateantur quotquot in arte exiſtunt boni. Aliquantum inſeneſcens jam & praxi inveteratus Acutorum morborum hiſtoriam methodumque curandi edidit, in qua in omnibus non tantum locis *Hippocratem*, qui veras artem colendi Regulas tradiderit, ſequutuſque fuerit, fere unicum agnoſcit. Hunc, ait, Medicorum *Romulum* baſi huic ſuam ſuperſtruxiſſe doctrinam, Νόσων φύσιες ἰητροί (qui locus praeprimis ex VI. Epid. deſumtus) *Morborum Medicatrix Natura eſt*:

eſt : quibus id egit „ ut morbi cujuslibet Phaeno-
„ mena aperte tradiderit, nulla hypotheſi adſcitâ,
„ & in partes per vim adactâ . . . . atque in his
„ fere ſtetit magna illa Divini Senis Theoria ; non
„ ab irrito laſcivientis Phantaſiae conamine deſum-
„ ta, ceu vana ægrorum inſomnia, ſed legiti-
„ mam exhibens hiſtoriam earum Naturae ope-
„ rationum, quas in hominum morbis edit. Cum
„ vero dicta theoria nihil eſſet aliud, quam ex-
„ quiſita Naturae deſcriptio, par erat omnino, ut
„ in praxi eò tantum collimaret, ut Eidem la-
„ boranti quibus poſſet modis ſubvenire conten-
„ deret : unde etiam non aliam arti demandat
„ Provinciam quam *ut deficienti Naturæ ſuccur-*
„ *rat, effrænam coërceat, & in ordinem redi-*
„ *gat.* Utrumque vero hoc tum paſſu illo, tum
„ etiam Methodo, quibus Natura, morbum ex-
„ pellere ſatagit, atque amovere. Animadverte-
„ rat nempe ſagaciſſimus Vir quod ſola Natura
„ τὰς νόσες κρίνει, καὶ ἐξαρκέει τὰ πάντα πᾶσι. At-
„ que haec omnia peragit Natura pauciſſimis
„ ſimpliciſſimisque adjuta Remediorum formulis,
„ alicubi etiam prorſus nullis. Vid. *præf. pag.*
„ 19. 20. Et iterum *pag.* 22. veram medendi
„ methodum ſtabiliens. „ Quæ vero fundi, in-
„ quit, noſtri eſt Calamitas, jam diu ab anti-
„ quiſſimo, & peritiſſimo Duce *Hippocrate*, &
„ priſca medendi methodo, cauſarum conjuncta-
„ rum (utpote quae certo ſe prodant) cognitio-
„ ni ſuperſtructâ deſcivimus : unde eſt, ut quae
„ hodie exercetur, a Logodaedalis conficta, con-
„ fabulandi magis ſit ars quam medendi.

Dein in Epiſtola ad *Pammanum pag.* 326. lo-
quens de edendo ſuo in Chronicos commenta-
rio „

rio „ ſinguli, ait, me dies docent quam ſit ar-
„ duum cœptum id; & quam periculoſae ple-
„ num aleæ . . Cum apud ſcriptores rei medicae
„ (Divinum *Hippocratem*, ſi demas, atque ali-
„ os pauciſſimos numero) vix ulla deprehendi
„ queant Veſtigia, quibus adjutus . . . iter fa-
„ ciam.„ Ac rationem eſſe ſubjungit, quia quid-
quid plures promittunt, ſunt tantum ignes fatui,
non veræ faces, hypotheſibus ſuperſtructæ, quas
Laſcivientis Ingenii, & Phantaſiæ Luxuria pepe-
rerat.

Objicere contra quis poſſet *Sydenhamum*, ut
ut *Hippocratem* extollit, tamen inveniſſe quod
ſæpe alia longe ab Hippocratica ſit ineundum
Via; ſiquidem fateatur ſe vehementi deſiderio
Methodum certiorem, minusque lubricam expis-
candi & ſtabiliendi *in ſemitas nullo antea pede
calcatas* pertractum fuiſſe.

Verum jam pridem dixi *Sydenhamum*, vel non
legiſſe autores, vel quod probabilius, autores qui-
dem legiſſe, tamen quia forte omnibus diffidebat,
quaſi legiſſet omnino nihil, in ipſa Praxi a prin-
cipio ad finem ab ipſa eaque ſola Natura edoce-
ri voluiſſe. Hinc mirum nihil, quod teſtetur ſe
in ſemitas nullo antea pede calcatas pertrahi:
quum autores negligens neſciverit aut potius ne-
ſcire voluerit, quaſnam unquam ſemitas calcave-
rant Medici. Unde id ſaltem patet quod in praxi
aliquando minus fortè hæſitaſſet, ſi hippocratica
ſemper præ oculis habuiſſet. Quare is, qui ſæ-
pius conquæſtus fuerat faſtidioſam in morbis va-
rietatem, viresque & ætatem ad perferendos La-
bores in invenienda Cuique propria curandi Met-
hodo prorſus imbecilles; poſtea in *ſcedula moni-
toria*

toria de novæ febris ingreſſu, pag. 538. quæ ex ultimis Viri operibus eſt, teſtatur quamplurimarum ſpecierum febribus certa quadam & unica methodo poſſe mederi: ſcilicet qua Miſſo ſanguini ſubeuns purgatio opio ſedetur. Ut profecto Teſte ipſo in Arte jam confecto & inſenescente pauci morbi fuerint, ad quarum Curationem per *ſemitas nulla antea pede calcatas* pertrahi medentem oportuerit.

Quin & is, qui in Epiſtola ad Doctiſſ. *Th. Short* dixerat ſic a Natura ſe comparatum, ut quod temporis alii Libris legendis, id ille omne meditationi impendere ſoleat; neque tam inquirère an ſibi aſſentiant alii, quam quidem utrum quae ipſe tradat cum veritate conſentiant; cui etiam occanebatur,

Sic Te ſcientem non faciunt Libri
Et dogma pulcrum: Sed Sapientia
Enata rebus, Mensque facti
Experiens, animusque felix.

Idem, inquam, ille confitetur poſtea palam quanto ipſi detrimento hoc fuerit, dum in Epiſtola ad *Godartium* ſcribit „ Licet xxx. annorum, & quod „ excurrit, ſpatium, quibus ego non indiligenter „ in Morborum obſervatione verſabar, ſufficere „ poſſe videatur, ad majorem, quam in ipſorum „ Cognitione feci, profectum faciendum; attamen „ haud temere affirmo. Quod . . . ne quadru- „ plicatus quidem horum annorum Numerus etiam „ in Homine Occupationibus Medicis diſtractiſſi- „ mo, ſatis erit ad eundem in omni Medicæ Ar- „ tis, quaqua patet, circuitu, ritè perficiendum.

C Nec

Nec mirum ſane quod pro eo, quo erat, candore fateretur hocce: quandoquidem ſupra ſatis ſuperque ex Hippocratica Hiſtoria conſtiterit quantæ molis erat Medicam condere artem. Quod profecto Medico cuivis impoſſibile. Quin & Medicinam cum unoquoque Medico renaſci velle, haud minus foret abſurdum, quam velle Nauclerum quemque ſolo obſervatu diſcere, & indefeſſa indagine expiſcari oportere Aſtrorum fixorum errantiumque Doctrinam, juxta quam Navim dirigeret; & Nauticam Acum, vimque, qua donatur, Magneticam; Geographicas quoque Tabulas, quæ Regiones quò pergendum, quæ ſcopulos evitandos rupeſque indigitent. Sane millena prius naufragia erroreſque contingerent, quam rudis quiſque homo *Palinurus* fieret.

Quod ſi forte longorum annorum erroribus & periculis captis tandem aliquis ſuperſtes, horum plurium in cognitionem veniret; Nauticæ artis imperitis conſtaret, arbitror, quanta cum certitudine Ars illa hucuſque culta foret. Quod cum in *Sydenhamo* contigerit, qui *Hippocrati* laudando longe imparem ſe faſſus eſt, quia Doctrinam ipſius divinam perpetuo ille obſervatu confirmatam ſtabilitamque cernebat: quique erraſſe pluribus Operum ſuorum locis ſcribit quotquot ab *Hippocrate* deſciverant; qui denique aſſeverat Medicinam, qui bona atque unicè vera via in morbis cognoſcendis & curandis proceſſit, *Hippocrati* vel ſuperiorem vel parem habuiſſe neminem: abunde convincimur inconcuſſæ Hippocraticorum firmitatis, futuræque in clinica praxi felicitatis, ſi quis Hippocratica disciplina probe inſtructus, ad illam ſeſe accinxerit.

Doctiſſ.

Doctiſſ. *Foëſius* eruditus in *Hipp.* commentator in præfat. ad *Libr. Epid.* maxime ad *Libr.* I. III. Sæpius conqueritur Hippocratica tam parum Medicorum volvi revolvique manibus; *Hippocratem* veluti ſolem eſſe cujus plerique adſpectum non ferant, quia „ *Hippocrates*, ait, na-
„ tura admirabilis eſt, genere toto gravis, artis
„ complexione inſignis, clarus, præceptionum
„ comprehenſione infinitus, verborum ornatu
„ grandis, interdum preſſus, conciſus, ſententiis
„ creber & ſapiens, compreſſione rerum brevis,
„ & ob eam ipſam cauſam obſcurus. Doctri-
„ nam vero ejus in 1. *&* 3. *Epidem. Libr.* ita
„ laudat „ ut ex hoc, veluti *Hippocratis* opere
„ medico curationum artem, tanquam ſuppel-
„ lectilem Tibi adornare ſit facillimum, *poſſisque*
„ *his inſtructus per media ægrorum triclinia tutus*
„ *&* *integer omninoque admirabilis, veluti Cadu-*
„ *cæo ornatus, oberrare.*

Duretus ingens illud Galliæ Lumen in *Coacis Hipp.* fol. 267. „ Fremant, inquit, licet omnes, dicam
„ tamen quod ſentio, majorem ſcientiæ & praxeos
„ ubertatem comparari a ſtudioſo *Hippocratis* u-
„ no die, quam ab iſtis pragmaticis uno ſæculo.

Georgius Baglivus Profeſſor Romanus ob ſingularem eruditionem atque Hippocraticum ſtudium Clariſſimo *Hottono*, olim in hacce Academia Medicinæ ac Botanices Profeſſori, ſingulari Literarum commercio amiciſſimus, praecipuisque Angliæ, Galliæ, Germaniæ, Italiæ Medicis acceptiſſimus, idem de *Hippocrate* judicium tulit. Videatur Tractatus ejus *de Fibra motrice* Clementi XI. Pontifici Romano dicatus, pluribus in locis, ac præſertim §. 1. *in Practicen novam*, ubi in

præfatione tractaſſet de Methodo Neotericorum, „ Cum igitur, inquit, compererim hac via me nunquam ad optatum exitum perventurum, miſſis „ cæteris Libris totum *Hippocratis* me ſtudio tradidi, aliquam bene medendi rationem inde aſſequturus. Et cum eum non ſemel relegiſſem, „ & prope memoriæ mandaſſem, proprio Marte volui in Italiæ Noſocomiis dictorum illius „ periculum facere; nec ſine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem tanquam ex „ Tripode prodeuntem. Cognovique illum demum eſſe verum artis medicæ Ducem, Magiſtrum, & Auſpicem: diuque hanc Veritatem „ expertus liquido cognovi rarò illum in Ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes *Hippocratis* textus memoria comprehenderit, deinde noverit illos ſimul componere, compoſitosque conferre ad Curam; in quo certe tota praxeos ſapientia conſiſtit . . . Hæ ſunt deliciæ „ *Hippocraticæ* quarum epulis ſoli fruuntur, & „ ſaturantur, quibus diſcendi ſtudium eſt *ab uno* „ *Hippocrate*: cujus quidem quælibet ſententia, „ veluti Senatus Conſultum, litem componit in „ arduis morborum curationibus.

Idem in Epiſt. ad *N. Andry*, Medicum Paris. Med. Lect. ac Profeſ. Reg. ſic ſcribit „ Je ſuis „ ravi de voir par votre Lettre, qu'en ce têms, „ ou la Medicine eſt comme ſur le point de perir, par les ſpeculations & les hypotheſes, „ dont on l'accable, il ſe trouve en France des „ Eſprits éclairés, qui voient le danger qu'elle „ court, qui reconnoiſſent que l'unique moyen „ de la conſerver, c'eſt de fuir le faſte des opinions, *& de recourir à Hippocrate, pour* „ ap-

„ *apprendre de lui, comme de l' Interprete de la* „ *Nature, le chemin de la verité.*

Doctiſſ. *Pallilius* in Epiſt. ad *Bagliv.* alloquens quosdam *Hippocratis* detrectatores, chemiâ maxime infatuatos,, Nonne vides, ait, quantam ſibi „ gloriam in tua Batavia (Noſtrum *Le Mortium* „ præcipue alloquitur) comparaverit omni ævo „ memorabilis *Sydenhamus*? Ille errores quam „ plurium noſtri ſæculi medicorum detegendo, „ ſeſeque *Hippocratis* præceptis addicendo, pra- „ xim Medicam a Nebulonibus deturpatam orna- „ vit, defendit, reſtituit. Quam non famam ſi- „ bi peperit in Galliis . . . *Duretus* omni æter- „ nitate dignus, quod *Hippocratem* tam bene in- „ tellexerit & illuſtraverit? &c.

Infinitus ero ſi omnes, qui hoc modo de *Hippocrate*, germanisque ejusdem Diſcipulis, locuti ſunt, Autores retulerim. Pauca ex his delibaſſe ſufficiet, quæ abundè evincunt quantus in Medicina faciunda *Hippocrates*, qualisque fuerit.

Quibus ita ſtabilitis vel ſponte cadunt, quæ in Praxeos exercendæ inconſtantiam afferuntur, quum XXIII. Saeculorum examen demonſtraverit Praxeos unam eſſe modò methodum, quæ obſervata religioſius prosperos, neglecta vero ſiniſtros dedit effectus. Unde videor defunctus officio reſpondendi ad hanc ſecundam Theſeos objectionem. Verum ut ipſo opere demonſtrem quid Hippocratica Veritas cunctis praeſtet opinionibus, unum atque alterum exemplum afferam Rerum earum quæ maxime in Disputationem cadunt, quæque præcipue in Medicorum proferuntur opprobrium; quorum alterum Missionem

Sanguinis ſpectabit, Diætam alterum.

Primo itaque objicientes in Medicinam audimus ſæpe claros aliis in Diſciplinis Viros, quod noverint Medicos complures, Miſſione ſanguinis ubique fere utentes, alios eam ubique fere improbantes; Eandem frequentius alios uſurpantes, rarius alios; Nonnullos vidiſſe ſe, ajunt, qui gauderent quod in Acutis per M. S. & purgantia ægros in debilitatem extremam conjeciſſent, alios iterum qui eam licet vicibus crebram, tamen Copia pauciorem inſtituerent. Recenſent Nobis nationes integras, quarum aliæ minus, magis aliæ in M. S. inclinent. Temporum meminerunt quibus paucos, temporum quibus plurimos, ſe adhuc viventibus, venæ ſectio nanciſcebatur Patronos. Quibus pathetice recenſitis vel in diverſas diverſi ſententias, quo fundamento ipſi viderint, abeunt; vel ſtabilem Medicinæ Baſin eſſe præfractè negant.

Sane M. S. plurimos lethi è faucibus eripuit, & ſanitati reddidit: verum cum aliis egregiis ſanitatis aut conſervandæ aut reſtituendæ adminiculis triſtem hanc ſortem ſubiit, ut, quia ſæpius prodeſſe viſa, ubique fere convenire deprædicaretur. Hinc tandem Mortalibus ingens hominum Caterva per M. S. interire animadverſa. Proximum erat ex his oppoſitis obſervatis animum acuere, ut tandem quibusnam in morbis, aut quonam morborum in ſtadio, aut quibusnam ſubjectis profuerat, nocueratve, diſtingueretur, ut pag. 24. dixi caſtos illos Naturæ obſervatores Primævos mortales feciſſe. Verum ut plerumque fit in Rebus humanis, quod qui opinionem reprehenſione dignam reprehenſurus ſit, præ vi dis-

diſputandi, ceu rapido flumine abreptus, in oppoſitam planè ſententiam, non minus priore à vero aberrantem, abeat; ſic magna cum hominum pernicie in Medicina contigit: dum Medici noxas ex intempeſtiva M. S. natas condemnaturi, eandem propemodum proſcripſerunt. *Dum vitant ſtulti vitia, in contraria ruunt.* Nam & qui M. S. nunquam fere non laudant, & qui eam ubique vituperant, ut & omnes qui ex præjudicata opinione in eandem minus, vel nimium inclinant, æquè infortunato cum ſucceſſu utrique agunt. Æterna ſcilicet obſervata, quæ collegit tradiditque *Hippocrates*, quæque *Aretæus Cappadox*, & quotquot caſti naturæ obſervatores in hunc usque diem extiterint, confirmarunt, absque exceptione ulla docent;

1. M. S. optimam uno in morbo, in alio peſſimam eſſe.
2. M. S. in eodem morbo certa quadam inſtitutam die, arcere mortem, quam alio die inſtituta accelerat.
3. M. S. ad certam copiam factam curare integre; ad minorem copiam morbum accendere; ad copiam multo majorem ex Acuto morbo producere Chronicotatum, qui hominem plures per annos excruciet.
4. M. S. ad eandem copiam, in eodem morbo, eodemque in morbi ſtadio celebratam ægrum unum Lethi e faucibus eripere, Letho alium tradere.

Primam hancce veritatem innumeris obſervamus exemplis, ubi M. S. in morbo calido acuto inflammatorio ſaepe cum maximè prodeſt: in languido inerti mucoſo, plerumque obeſt. Hinc

videas *Hippocratem*, & quotquot ipſum ſequuntur, M. S. inſtituere, vel omittere, prout horum alterutrum plus minus obtineat; quum in Acutis ſaepe Naturam effrænem ad moderamen ducere neceſſe ſit, ubi eidem languenti & inerti in Chronicis potius calcar addi oportet.

Quam praxim nunquam ſatis laudandus confirmat *Sydenhamus*, qui tantas ubique laudes de M. S. canens, Eidem tamen *pag.* 84. multorum originem malorum adſcribit; imperitos Medicos perſtringens, qui V. S. Catharſi, & Regimine inepto ſuos ægros febre intermittenti vernali laborantes, ad extremam debilitatem ducebant, ita ut cum eadem in Autumnum uſque confligarentur, inque ipſam quandoque Maniam inciderent. Timet quoque a V. S. in Tertianis autumnalibus, maxime ſi illa Conſtitutio fuerit admodum Epidemica; quia niſi febrim ilico confodiat, ſolet illam quam pertinaciſſimam efficere, ita ut ſenes haud raro inde ipſam mortem ſubeant. M. S. in Quartana autumnali adeo obeſſe cenſet, ut qui juvenes intra VI. Menſes juxta earundem febrium decurſum liberati fuiſſent, adhuc per VI. alios Menſes eadem corriperentur; ætate autem provectiores longe adhuc pejus inde afficerentur. Videatur quoque hic loci *Tulpii obſer. Med. Lib.* 4. *cap.* 52.

Idem *Sydenhamus pag.* 446. in Podagra docet V. S. licet in hoc morbo a multis, ut proficua deprædicetur, illum tamen immaniorem, atque frequentiorem reddere; nec inſtitui oportere, niſi forte per accidens. Ut v. g. quando patiens juvenis eſt, & immodica pergræcatione inſigniter calefactus. Confirmavit id nuperrimum exem-

emplum Principis, qui cogens Medicos ſuos aliquod ut excogitarent Remedium, quo ilico a Paroxyſmo liberaretur, poſt M. S. aliquantisper liber fuit; deinceps vero malum ita incruduit, ut qui antea bis in anno, dein omni ferme menſe parŏxyſmo vexatus ſit.

Tamen hujus veritatis ignaros eſſe complures Medicos, non eſt quod inficias eam: quos *Molierius* in Comœdia pulcrè depinxit, veluti quibus in omni Morbo aliud vix agendum videtur quam *Saignare*, *clyſterare*, *&* *purgare*; & ſi morbus ſit pertinax, *reſaignare*, *repurgare*, *reclyſterare*.

Dixi Secundò *M. S. in eodem morbo certa quadam die inſtitutam, arcere mortem, quam alio die facta accelerat.*

Sic in acutis febribus M. S. mox initio facta, in corpore plethorico, robuſto, juvenili, calidiſſimo, nullis adhucdum ſignis apparentibus quæ doceant in Reſolutionem, vel Criticam evacuationem abituram Naturam, egregiè juvat: Eadem inſtituta in eodem morbo die 4. finito, 5. 6. &c. hominem plerumque peſſumdat. Sanguinem enim pauculum, qui in venis reſidens labentem vitam utcunque ſuſtinebat, jam educunt; ſanguine reliquo compacto, in arteriis hærente, nec revulſione, quam intendunt, juvando: quin & Naturam fatali ferè neceſſitate eò perductam, ut in ſuppurationem, ceu unicam citi interitûs evadendi viam, abeat, ita proſternunt, ut huic negotio planè impar reddatur.

Objiciet quis ex ipſo *Hipp.* contrarium apparere; ſiquidem ille *Epidem.* 3. *pag.* 1104. *in ægro octavo, Anaxionis* pleuritide ſæva, & qui-

dem ſicca laborantis hiſtoriam tradens, ubi omnia notabilia ſymptomata ad ſextum usque diem narraverat, ſubjungat: „ Fotus nihil profeciſſe, „ ſeptima die moleſte habuit; nam & febris in- „ tendebatur, nec dolores remiſerant, & tuſſis „ infeſtabat, & difficilis ſpiratio inerat. Octavo „ die ſecuerunt in Cubito venam, multus ſan- „ guis, qualis debuit, effluxit, dolores certe re- „ miſerunt . . . 34 die ſudore per totum Cor- „ pus diffuſo . . . judicatione abſolutus eſt prorſus.

Resp. Ipſum *Hipp.* textum objectionem totam diluere; quum ex eo pateſcat poſt inflammationem Laterum primam, ſubſequutam eſſe alteram priori non mitiorem. Quæ Cauſa impellit nonnunquam prudentem Medicum, ut in hoc ancipiti Caſu V. S. inſtituat ultra primum inflammatorium Morbi ſtadium. Unde *Foëſius* notat hoc veluti rarum quiddam ab *Hippocrate* notatum, quia veteres non ſolebant M. S. poſt. IV. diem inſtituere.

Dixeram 3. *M. S. ad certam Copiam factam curare integre*; *ad minorem copiam morbum accendere*; *ad Copiam multo majorem ex Acuto morbo facere morbum alium Chronicum, qui hominem per totam fere vitam excruciet.*

Uno eodemque exemplo hujus triplicis propoſitionis membra probantur. In Initio Febris acutæ inflammatoriæ ſæviſſimae, ſanguis detractus, donec Symptomata levari, & vires vitæ debilitari incipiant, ex largo vulnere fluens ſæpe ſanavit ægrotum: ſanguis detractus ad parvam quantitatem ex vulnere parvo, febrim longe ferociorem, citiusque tenella corporis vaſa deſtruentem effecit: ſanguis denique miſſus, donec ſymptoma-

ta

ta omnia mitigata prorſus, viresque omninò proſtratæ ſint, homines reddidit languidos, & tota vita ineluctabilibus quandoque Morbis conflictantes.

Hinc ſapiens ubique *Hipp. Lib. de locis in homine pag.* 416. tradens Curationem Peripneum. & Pleurit. recenſensque compendio quæ aliis ſparſim locis habet, religioſe vetat febrim continuam per VII. dies omnino ſedare, ſed tantum, ne nimis ferociat, moderari jubet.

Aretæus Cappadox in curat. Pleuritidis S. M. tantum jubet ad Symptomatum Tolerabilitatem, neutiquam ad eorum integram ceſſationem. Ideoque M. S. repetendam potius eſſe ſemel pluriesve, ſi expedit, quam una vice Naturam omnino proſternere.

Idem in *Angina* vetat V. S. ad caloris febrilis integram ablationem.

Mirum profecto quod *Sydenhamus* hanc in rem ſcribit *pag.* 124. in febre peſtilent. & peſte annor. 1665. 1666. Miris ibidem exemplis docet V. S. ad copiam debita minorem inſtitutam omnia mutaſſe in pejora, impedientibus ſcilicet ægrotantium neceſſariis crudeliter commiſerantibus, ne fieret V. S. largior. Pejus propterea eſſe ſanguinis non ſatis, quam omnino nihil, miſiſſe: Siquidem in teterrimo hoc morbo, non miſſo ſanguine ſudor provocari poterat, qui ſæpe Peſtem profligaverat; miſſo vero pauco ſanguine, provocari omnino non poterat: unde & hiſce ægrotis pereundum fuit. Quæ eadem M. S. ad ſufficientem miſſa & repetita copiam, Tumoribus Peſtilentialibus nondum apparentibus, erumpentibusve, felici Curatione beaverat ægrotantem. His vero binis neglectis Regulis, V. S. peſſima

quæ-

quaeque produxiſſe. Quam rem a pleriſque ignoratam conqueritur magnus ille vir in cauſa fuiſſe, ut *Diemerbroekius* aliique M. S. in Peſte proſcripſerint.

Objicietur forte contra hanc 3. propoſ. ipſa *Sydenhami* autoritas, M. S. tam copioſam in Pleuritide praeſcribentis, ut vires omnino proſternantur, & febris ſuffocetur planè juguleturque. Cur ergo is, inquient nonnulli, non metuit ne Chronicos in Morbos ægrotantes conjiceret?

Reſpondeo *Sydenhami* methodum hac ſaltem in parte bonis atque confectis in arte Viris minus probari, utpote qui teſtantur ſaepe ortum hinc ſe vidiſſe id, quod immortalis *Hippocrates* Vates praedixerat: atque hoc ipſum teſtari quantae molis ſit Medicinam cum unoquoque Medico renascentem velle; quandoquidem ingens alioqui *Sydenhamus* hac in parte minus rite proceſſerit. Qui ſi *Hipp.* legiſſet, aut ſaltem ut Ducem ſecutus eſſet, procul dubio felicius Pleuritides ſine inſequenti Naturae languore curaviſſet. Vid. pag. 26.

Quarta propoſitio eſt hæc: *M. S. ad eandem Copiam, in eodem morbo, eodemque in morbi ſtadio peracta, uni prodeſt, obeſt alteri ſummopere.* Triplici modo hæc propoſitio vera eſt.

1. Ratione apparentium evacuationum.
2. Ratione cauſae morbi.
3. Ratione ſubjecti.

Quoad primum, exemplo ſit Peripneumonia. M. S. facta in ſtatu inflammatorio, nullis adhucdum ſignis evacuationis naturalis, aut reſolutionis, conſpectis, morbum ſaepe jugulavit, hominemque reddidit ſanitati: Alium verò hominem in mortem, ejusve ſaltem in ingens periculum con-

conjecit, dum celebrabatur eadem, qua in priore, & copia & morbi die; ubi Natura jam coeperat per bona ſputa, aut per urinas, aut per alvum materiem morbificam ad exitum praeparare, aut & re ipſa eliminare: Quae in hoc ſuo negotio evacuantibus impedita, ceu telo confoſſa ſuccumbit.

Hic juvabit adnotaſſe quo modo Cl. *Petitus* Paris. Medicus in ſuis eruditis ad *Aretæum Cappadocem* Commentariis in Cap. *de curat. peripn.* mirari ſatis & ſecum concoquere nequit V. S. ab *Hippocrate* praetermiſſam fuiſſe eo maximè in loco ubi hujusce Morbi Curationem tradit; laudat verò *Aretæum*, quod ilico in hoc morbo M. S. inſtituat.

Verum quid iſtuc rei eſt? Magnus *Hipp.* conſueverat Morbi Curationem cujuscunque ſic deſcribere, quemadmodum ab ipſa curari Natura ſæpe obſervabatur; ſive per benignam Reſolutionem, ſive per Criticam evacuationem, ut per ſputa, per alvum, per urinas, per haemorrhagias varias, &c. ſive per bonam metaſtaſin. Medicum vero vocat Θεραπευτὴν id eſt Miniſtrum, cujus tantum eſt Naturam, an ſalutarem ſibi viam paret, e propinquo obſervare, eique, ſi viam bonam affectans debilior exiſtat, opem ferre. Hinc ſaepe Miſſionis ſanguinis in *Peripn. Pleurit.* aliisque inflammatoriis morbis ne vix quidem meminit. *Aretæus* autem *Cappadox* traditurus Curationem horum Morborum, ponit Medicum ad primordia mali ſtatim accerſitum: quando de Morbo jam conſtat, nullis adhucdum reſolutionis vel criticæ evacuationis indiciis apparentibus: quo in caſu M. S. periculo ægrum eripit.

Hinc

Hinc *Hipp.* generalem regulam ſtatuit, juxta quas evacuationes omnes inſtitui oportet, *Lib.* 3. *de morb. pag.* 488. jubet enim ibidem alvum, non purgare, ſed lenire, primis diebus invadentis Pulmonum, Laterum, Capitisque inflammationis. Sed illud *Lenire alvum* jubet magna fieri cum circumſpectione. Si enim multum per alvum ſecedat, mortem, ait, poſt diem V. affore, Quid ita? Quia Natura curationem molitur per evacuationem, morbi genio convenientem. In Peripn. & Pleurit. plerumque per ſputa bona ſatisque copioſa „ ſecedente autem per inferiora humore, „ ſuperiora ſiccescunt, neque ſputum per ſuperiora repurgatur. „ Quae ergo meta agenti? „ Inferiorem igitur alvum neque nimis ſiſti oportet, ut ne febres increscant; neque nimis dimitti, ut ſputum ſurſum dimitti poſſit, utque „ æger viribus valeat. „ Idem paulo poſt in Pleuritide repetit. Ex hoc exemplo ſimul intelligimus cur ſapiens ille Naturae obſervator omnes omnino evacuationes prohibeat.

Neutiquam ergo hi Magni Medicorum Parentes *Hippocrates* & *Aretæus* contrariam curandi tradidere Methodum.

Quod eo evidentius pateſcit, ſiquidem & ipſe *Hipp.* deſcripturus officium Medici, qui ad ægrotum hujusmodi accerſitur, crudo omnino exiſtente adhuc morbo, Rem eodem, quo *Aretæus*, modo exordiatur.

Sic *Libr. de rat. vict. in acut.* generalem Regulam cudit; quam juxta Medicus agat, dicendo „ In morbis acutis ſanguinem detrahes „ qua „ Lege? ſi vehemens fuerit morbus, & qui ægrotant ætate florenti fuerint, & virium robo-

„ re

„ re valuerint. „ De ſputis, alvo, urina, &c. non dixerat, utpote de his agens, in quibus horum appareat prorſus nihil.

Libr. de affect. intern. In varice pulmonis cum tuſſi ſicca, rigore, febre, & orthopnoea, jubet M. S. iterum eadem de cauſa.

Libr. de diæt. in acut. jubet in Angina, ſi vehemens cauſa hanc inflammationem fecerit, ſanguinem ilico mitti; quam M. S. *Lib. de locis in homine* ex Raninis inſtitui venis, & ex Brachio præcipit.

Lib. 3. *de morb.* in volvulo, ſeu ileo, ubi ſummis ilico antiphlogiſticis Naturæ ſuccurrendum eſt, M. S. commendat.

Evidentius iterum *Lib.* 1. *de morb.* in Pleurit. & Peripn. jubet M. S. ſed qualibus ? ſiccis ; ubi nullas affectatas a Natura vias cernit medicus.

Iterum *Lib. de Diæt. in acut.* loquitur de V. S. vel Alvi ſolutione inſtituenda in Pleuritide, quando dolor manet continuus, ad calida fomenta nihil remittens, nec ſputa minimè prodeunt.

Objici contra poſſet M. S. &c. præcipi ab *Hipp.* etiam præſentibus ſputis *Lib. de diæt. in acut. pag.* 401.

Sed addit diſertis *Hipp.* verbis ſputa ab iis aliena quæ apparere conſueverant, imo talia quæ ſemper Medicis damnantur „ ſi ſputa, ait, Ru„ ſa, aut Livida, vel etiam tenuia, ſpumoſa, & „ florida „ ſputa nempe talia quæ nedum levant morbum, ſed quibus prodeuntibus morbus formidoloſius inſurgit.

2. *Ratione cauſæ morbi*, nomine ejusdem, propoſitio hæc quarta vera reperitur. Sic

Sic *Hipp. Lib. de affect. intern.* in tradenda Curatione doloris Iſchiadici, ejusdemmet morbi diverſas intuens cauſas, quarum altera frigida, calida altera eſt, nullam M. S. mentionem facit in curando dolore Coxario à Pituita orto: mox vero ubi ad eundem dolorem ex ſanguine ortum ſeſe convertit, M. S. imperat cum fomentis.

Aretæus Capp. de curat. acut. Lib. 2. *cap.* 5. commendat V. S. ſi Volvulus ab Inflammatione; eandem vero condemnat, ſi a cauſa frigida vel a corruptione ortus fuerit.

Sydenham pag. 101. 102. 103. M. S. præſcribit ad certam modo copiam in Mania, orta ex inveterata Melancholia & atra Bile; ſi vero in Mania ab evacuationibus & debilitate nata inſtituatur, furorem, dicit, ad tempus demitti aliquantulum, ſed tamen multiplici obſervatione conſtitiſſe quod poſt M. S. in perpetuam ac prorſus incurabilem fatuitatem verſa ſit.

Denique obtinet hæc propoſitio *ratione ſubjecti.*

Hipp. Lib. de rat. vict. in acut. ut mox ante jam recenſui, „ In acutis ſanguinem detrahes, „ . . . ſi ægrotantes ætate florenti fuerint, & vi- „ rium robore valuerint.

Aretaeus de curat. Lib. 2. *cap.* 2. jubet M. S. in ſanguinis per pulmonem ſputo; ſed ea lege, ut id non fiat, ſi aeger tenuis, & ſapguine inops ſit.

T. Sydenham pag. 54. ſanguinem neutiquam miſit in pueris vel ſenibus, vel etiam in junioribus, diuturno antea morbo confectis, ut *pag.* 60. ait, dum in eodem ipſiſſimo morbo principem ac primum locum Phlebotomiae tribuebat,

ſi

ſi corpora eſſent robuſta, athletica. Didicerat nempe fidelis ille Naturae Diſcipulus, ſi phlebotomiam his imperaret „ quod ſanguis etiamnum „ citra ejusmodi imminutionem plus ſatis debilis ſuae deſpumationi obeundae prorſus impar „ redderetur. Unde totius maſſae perverſio, ac „ proinde forſan ipſius aegri interitus ſequere„ tur. . . . Quanquam, pergit, haud me latet „ aegros temeraria S. M. multatos convenienti„ um Cardiacorum uſu aliquando ſervari, ſan„ guinemque ad tenorem defaecationi ſuae per„ agendae idoneum reſtitui poſſe. Sed praeſti„ terat plagam non infligi, quam ſanari.

Attamen, ut dixi, in eodem illo morbo in Athleticis corporibus Juvenum, in temperamentis ſanguineis ait V. S. ſine ſalutis periculo omitti non poſſe; qua omiſſa viderat Pleuritides oriri, Phrenitides, aliosque morbos.

En primum exemplum doctrinae Medicae, in tantam apud Medicos diſceptationem venientis, tam ſimplicis tamen evidentisque, ut miremur *Helmontium*, *Botallum*, aliosque in tantam ea ſuper re ſententiarum diſcrepantiam abiiſſe: quum Hippocratica, id eſt, juxta ipſam directa Naturam doctrina, tam nitidè tamque accuratè rem totam ſic extra omnem diſputationis aleam collocaverit, ut quid amplius circa eam dubites invenias prorſus nihil.

ALIA nunc tractanda venit diſputationis materies *de Diaeta* ſcilicet, ſeu *victus ratione*, cum ſanis praeſcribenda, tum aegris. Quam circa rem Litibus inter ſeſe Medici, vah quantis! belligerantur. Ut putem hoc maxime ex capite ſeſe ridiculos exhibuiſſe. Raros quippe praeter Hip-

pocraticos reperias quorum ab altero alter non diſcrepet. An forte quia tantis per ſe involuta latebris res ſit? Certe Hippocratica adeunti tanta rei, ut prorſus ſtupeat, ſimplicitas apparet; mirarique quod hic ita cespitent multi, ſatis nequeat.

Diaetae praeſcriptio tanti habita *Hippocrati* fuit, ut in ſua jurandi formula juſſerit jurare Medicum. „ Se victus rationem, quantum facultate & ju- „ dicio conſequi poterit, ægris utilem præſcrip- „ turum „. Quam rem jurejurando confirmandam etiam Academiæ hujus Proceres religioſe velint. Sanè videmus hanc tanti duxiſſe Veteres, ut de ea potius, quam de formulis concinnandis agant; rati nimirum bonam victus rationem tantum, ſi non plus, quam pulvisculos, pilulas, aliasque laudabiles ex Pharmacopæa deſumtas præparationes, ad morborum Curationem conferre. Unde pulcrè *Hipp.* ſcribit *Lib. de Arte.* „ Si in re me- „ dica, aut apud Medicos Curatio ex purganti- „ bus, aut ſiſtentibus Medicamentis tantum con- „ ſtaret, parum efficax eſſet noſtra oratio. Nunc „ verò qui inter Medicos maxime celebrantur, „ & Victus ratione, & aliis etiam modis cura- „ tiones faciunt; quæ non Medicus modo, ſed „ ne plebeius quidem omnino rudis, ex arte „ profecta eſſe negare audeat.

Acturus idem *de Diæta ægrorum in acutis*, Libro auro contra cariore, putat vel hinc boni Medici utilitatem neceſſitatemque pateſcere. Absque ſtudio enim Medico ſciri poſſe a quopiam, Medicamenti, aut alterius rei, V. C. Ptiſanæ virtutem; ſed absque ſtudio medico ignorari, quomodo re vera ſeſe habeat morbus, quomodo danda

da ſit Ptiſana, &c. qua forma, quo die, quove diei tempore.

Quæ cum absque medico ſtudio ſciri nequeant, magnus ille Vir ortos hinc credit eorum errores, qui absque ſeria indagine rem pro imaginationis ludibrio definientes, circa omnia hæc Capita in varias varii ſententias abiverant.

Hinc, ait; artem ipſam vituperari nulla quaſi eſſet, quum quod unus exhibuerit Medicus, alter id damnet. Vulgus hinc pronum ut credat artem totam nil niſi ſpeciem divinationis eſſe; quia divinatores, haruſpices, auguresque ita inter ſeſe digladiari vident. Huc usque *Hipp.*

Veniamus nunc ad Diætæ in acutis examen.

Quæritur 1. An alendus ſit æger? Affirmativè *Hipp.* respondet. Quippe Bilis ipſi ubique multorum in acutis malorum origo eſt, quod experientia nunquam non confirmat: Si Bilis nil invenit, in quod agat, terribilia prodit ſymptomata. Vetus quoque Chylus humoresque omnes longo repetitoque circuitu acriores fiunt, ſuaque, quibus continentur, vaſa deſtruunt, ni novo Chylo, ceu Balſamo, mitigentur.

Quæritur 2. Quid ſit dandum?

Cenſet *Hipp.* Ptiſanam, ſeu Hordei decoctum omnibus anteferendum aliis in acuto morbo. Quum nunc boni practici advertant opus eſſe cibis potibusque fluidis, facile digerendis, putredini adverſis, ſiti contrariis, cauſæ morbi cognitæ oppoſitis; non datur aliquid Ptiſana melius, hisque dotibus ditius; maxime ſi cum grato quodam acido miſceatur. Decocta panis &c. huc quoque referuntur, quæ forte priore minus flatulenta.

Quæritur 3. Quandonam dandus cibus?

Resp. *Hipp. Lib. de Diæt. in acut.* & in pluribus *aphoriſmis*, quod mox latius patebit, eo dandum tempore, quo febris vel abeſt, ſi intermittat; vel lenior eſt, ſi remittat.

4. Quoties dandus?

Reſp. *Hipp. ibidem* ſemel vel bis in die, prout æger, dum ſanus exiſtebat, conſueverat. Liceat hic cum pace Manium Hippocraticarum dicere, Europaeos ſaltem Medicos diuturno rerum uſu obſervatuque didiciſſe, quod minori Copia, ſed magis repetita, præſtet Cibos exhibere: quum viſcera vi morbi debilitata vel turbata nimiâ Copiâ ſimul ſumta graviter laborarent opprimerenturque.

5. Qua vi & copia ſingula vice?

Hic tandem Hippocratica eluceſcit ſapientia. Vult enim primo conſideret Medicus quantum temporis ſit duratura Febris: adeoque totus eſt in ſignis, quæ hoc doceant, tradendis. Hac re occupatur toto Libro *de Criſibus*, huic innixus Regulæ, „ Criſium quæ brevi meliorem fore ſta„ tum portendunt, eadem fere ſunt, quæ ſani„ tatis, ſigna. Hinc *libro hoc citato*, *Lib. de* „ *Diebus judicat.* de *Coacis prænot.* in *Epidem.* „ in *Aphor.* &c. jubet Medicum attendere ad omnia, quae in ægro plus minus a ſtatu ſano receſſere, idque in actionibus omnibus vitalibus, naturalibus, animalibus.

Hinc Libro *de dieb. judicat.* „ Magnam artis, „ inquit, partem eſſe duco, poſſe, quæ rectè „ ſcripta ſunt, ſpeculari. Qui enim hæc nove„ rit, iisque utitur, is mihi in arte non multum „ falli videtur. Unamquamque ſane tempeſtatum

„ an-

„ anni, & morborum conditionem exactè ad-
„ diſcere oportet, & quisnam morbus bonus,
„ quis periculo conjunctus, aut in temporis con-
„ ditione, aut in morbo, quinam morbus lon-
„ gus ſit, & lethalis; longus quinam ſalutaris;
„ acutus quinam lethalis, acutus quinam ſaluta-
„ ris. Ex quibus tum judicatoriorum dierum ſe-
„ ries contemplanda eſt, tum etiam prædicendi
„ facultas ſuppetit. Prætereaque *ex his, quibus*
„ *& quando, quamnam victus rationem præſcri-*
„ *bere oporteat, cognoſcere licet.*

Aphor. 1. *n.* 12. docet Medicum quo pacto ex exacerbationum varietate, & temporis conditione, & excretionibus variis melioribus vel pejoribus citius vel tardius apparentibus hoc agnoscat. Præcipuum in hiſce fundamentum deſumit a diebus indicatoriis, vide *Aphor.* 2--24. 4--36. 4--71. Quorum omnium exempla *in Epidemicis* tradidit.

Objicies ex ipſo *Hipp. Aphor.* 2--19. „ Acu-
„ torum morborum non omnino tutæ ſunt præ-
„ dictiones, neque mortis, neque ſanitatis„ Hincque ſigna morbi longius breviusque duraturi certa non eſſe, adeoque Regulas praeſcribundae Diætæ hiſce ſignis innixas haud admodum ſtabiles.

Reſp. ideo *Hippocratem* ubique ſapientiſſimum ſæpe in tradendis ſuis prognoſticis addere ſuum ὡς ἐπὶ τὸ πολύ adeo ut exceptionem citra ullam hæ Regulæ non obtineant. Poſſet v. g. contingere in febre continua putrida, ut ſigna adſint omnia, quæ indicent fore ut brevi criſi ſalutari morbus terminetur: & interim, ut nonnunquam viſum, ad membranam ſuccingentem Coſtas, vel

 alios

alias nobiliores partes tota vis morbi metaſtatice irruat; faventemque prognoſin reddat falſiſſimam. Verum Regulæ hæ ſpectant tantum conſuetum Naturæ ordinem, quo non turbato, paſſim ſic contingunt: adeoque ſummopere notandæ Medico, quia ſine iis boni nihil, niſi caſu tantum, efficiet.

Objicies 2. Ipſum jam olim *Aſclepiadem* ut vanum repudiaviſſe delectum hunc dierum, & ad noſtra uſque tempora haud incelebres Artis Antiſtites eum plane ridere, contrarium videlicet quotidiana expertos praxi.

Reſp. cum prælaudato *Baglivo*, *Prax. med. Lib.* 2. *cap.* 12. §. 4. „ Mirari deſinant practi-„ cantes, ſi hodie nec frequenter, nec perfe-„ cte ſuccedant Criſes; ut olim in Græcia: ſi-„ quidem illi Græcarum Legum vel ignari vel „ obtrectatores, a principio morbi, ad declina-„ tionem uſque, Purgantibus, Diaphoreticis, „ Phlebotomiis, Spirituoſis aliiſque impruden-„ ter & intempeſtive exhibitis Medicamentis ſe-„ re conficiunt ægrotantem: ideo impoſſibile eſt „ ut humores per tam diverſas Remediorum ſe-„ ditiones diſtracti ad criticæ deſpumationis ne-„ gotium ſtato tempore diſponantur: ſed aſſiduis „ confuſionibus agitati, loco criſeos perfectæ, in „ metaſtaſes præternaturales deſinant: atque hac „ de cauſa, nec criſeos, nec dierum critico-„ rum, nec aliorum demum Naturæ motuum Re-„ gulas ab Antiquis traditas in febribus obſervabi-„ mus. „ Teſtatur autem ſibi juxta has Regulas agenti doctrinæ Hippocraticæ veritatem ubique obſervari. Videatur *Cap.* 12. totum.

Fatentur equidem practici nonnunquam rerum diffe-

differentia multarum has Regulas permutari: nam pro varietate materiæ morbificae, aetatis, temperiei, climatis, temporis anni, ſexus, morbi citius tardiusve κρίνονται. Sic Peſtis, febre peſtilentiali; Febris peſtilentialis, febri ardente; Febris ardens febre continua putrida acuta, judicatur citius: imo idem Acutus morbus diverſos homines affligens citius judicabitur in infante, cui dicente *Hippocrate*, calidum innatum majus, quam in adolescente; in adulta aetate citius quam in ſenio, in viro citius quam in femina, caeteris paribus; aeſtate citius, quam hyeme: in Cholerico & ſanguineo citius, quam in Phlegmatico. Verum falluntur qui vel hinc obſervationum Hippocrat. autoritatem labefactari autument; quum omnia eorum obſervata circa harum Regularum varietatem, ipſiſſima *Hippocratis* ſint verba; qui cum ſuis generalibus Regulis etiam has exiguas varietates obſervari juſſit, quique ipſis exemplis in *Epidem.* has easdem obſervavit.

Majorem autem autoritatem conciliavit ſuis *Hippocrates* obſervatis dum experiundi gratiâ, num hæ Regulæ ab antiquis obſervatæ, ſibique per continuam comprobatæ praxim, in diſſitis quoque Regionibus æque atque in Græcia obtinerent, Filios, Diſcipulosque, ut pridem dixi, quaquaverſum miſit; atque demum omnia, quæ ipſi notaverant, colligens diſerte affirmat ſub finem *Lib. prænot.* Et in *Lybia* (ardentiſſima Africæ parte) & in *Delo*, (Inſula Maris Ægæi ſive Archipelagi) & in *Scytia* (Regione priorum reſpectu frigidiſſima) has omnes Regulas cum ſuis exceptionibus comprobari.

Quibus omnibus perpenſis magnus ille Vir om-

nium has Regulas neglecturorum futuram in praxi infelicitatem cecinit vates: Lib. ſcilicet 1. *De Diæta.* „ Qui, inquit, omnibus his rejectis ac „ repudiatis, aliam inventionis viam, aut mo- „ dum aggreditur, & aliquid ſe inveniſſe jactitat, „ is cum fallitur, tum alios fallit: Neque enim „ iſtud ullo pacto fieri poteſt.

Hiſce ita ſtabilitis ſequitur ut medicus varios in mente Canones ordinet, quos juxta ſciat quantum cibi & qua vi dari oporteat: Regula generalis eſt tantum dari oportere, quo vires queant ſuſtineri, ut coctioni & criſi ſufficiant.

Canon itaque primus erit: Quo brevior morbus, eo minus, & debilius offerendum & contra. Si itaque in febri quatuordecim duratura dies tam tenuem & parvam Diaetam præſcripſero, quam praeſcribere in febre 3. dierum debeo, æger meus conſumetur, antequam febris illa ſuum vigorem adepta ſit. Unde *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 9. „ Conſiderare oportet etiam ægrotantem, num ad „ morbi vigorem victu ſufficiet, & an prius ille „ deficiet, & victu non ſufficiet; vel morbus prius „ deficiet, & obtundetur. „ Et *Aphor. ſeq.* „ Quibus ſtatim Morbi vigor adeſt, ſtatim tenuiter a- „ lendi. Quibus vero in poſterum Vigor, his „ ad illud, & paulo ante illud tempus ſubſtrahen- „ dum. Antea vero uberius alendum, ut ſufficiat æger. Vide & *aphor.* 7. 8. *ejuſdem ſect.* 1. & *Lib. de Diæt. acut. pag.* 390. confer cum *Aretæi pag.* 74. *à Lin.* 15. *ad* 20. *& pag.* 73. *à Lin.* 21. *ad.* 29.

Canon 2. petitur ex ætate ægri cognita; quo enim animalia origini propiora, vel ſenectuti ſummae, eò difficilius inediam ferunt. Infantes quip-

quippe perpetuo fere ſugere & dormire videmus; qui proin deficerent, ſi quam tenuem diætam adulti ferant, eam & ipſi ferre cogerentur. Hinc dixit *Hipp. Aph.* 1. *n*, 13. „ Jejunium ferunt om„ nium minime pueri „. Quid ita? Rationem dat *Aph. ſeq.* „ Quae creſcunt plurimum habent ca„ lidi innati, plurimo igitur egent alimento; ſin „ minus corpus conſumitur. „ Rident quidam *Hippocratem*, quod creſcentibus plus calidi innati dixerit ineſſe; ſed tamen per ſeſe res evidens eſt. 1. Quia Cor eo majus, proportione corporis (ſi prima poſt conceptum tempora excipias) quo animal ſuae propius origini eſt; adeoque cor illud majores, ad extrema usque, vires exercet.

2. Quia vi illa cordis majore humores per plura vaſa fluunt. Quod & praeſtantiſſimum ex recentibus inventis *Farhenheytii* thermometron confirmat, quo infantes 1. 2. *gr. cal.* plusquam adulti gaudere deprehenduntur.

Senes quoque dicimus inediam minus ferre poſſe; licet *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 13. „ Senes facillimè jejunium ferunt „ & *Aph. ſeq.* „ Senibus, „ inquit, paucus calor, propterea paucis fomi„ tibus indigent; a multis enim extinguitur. „ Sed hinc non ſequitur, quod jejunium ferant commodius. Revera reſpectu caloris plura alimenta validius diſſlantis ſenes dicendi forent jejunium tolerantius ferre, ut bene *P. Alpinus Lib* 1. *de præſag. vit. & mort. ægrot. cap.* 2. advertit; ut & quibusdam videri poſſet ex eo quod ſenes haud ita valide, quam pueri, appetere cernantur; verum omnium ſaeculorum obſervatu conſtat paucum illum in ſenibus calorem

modica, ſed continua ali materie debere. Quare & apud illos, quibus jejunia indicere Religio mandat, ſenes veluti rude donati milites excuſantur.

Canon 3. deſumitur a ſtatu & vehementia morbi, ſi cognoſcuntur. In vigore tenuiſſima & pauca, in adſcenſu & deſcenſu eo plus & meracius dandum quo magis diſtet a vigore morbus. Hoc jam pertractavi *ad* 1. *Can.*

Hordei infuſum, decoctum, cremor, puls, omnem hic abſolvunt paginam. paucis verbis rem totam complectitur *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 7. „ Ubi „ peracutus eſt morbus ſtatim extremos habet „ labores, & extremè tenuiſſimo victu ûti neceſ- „ ſe eſt: ubi vero non, ſed plenius cibare licet, „ tantum a tenui recedendum, quantum mor- „ bus remiſſior extremis fuerit. Vide & *Aretaei* „ *pag.* 74.

Canon 4. colligitur a loco quem æger incolit. Qui enim æquatori vicini tenuem victum facile, polis autem propiores difficulter ferunt. Hinc *Hipp. Aph.* 1. *n.* 2. Jubet Medicum „ reſpicere „ Regionem„ & *aphor.* 1. *n.* 17. ubi generales Regulas antea recenſuerat, has non ita obligare cenſet quin aliquid concedendum ſit Regioni. Potiſſima autem ratio conſiſtit in frigidiore vel calidiore Climate; cujus rei ratio mox dabitur.

Canon 5. habetur ab anni tempeſtate; quum conſtet Hyemem validiora petere, tenuiſſima æſtatem. Unde *Hipp. Aph.* 1. *n.* 18. „ Æſtate & „ autumno cibos difficillime ferunt, hyeme fa- „ cillimè, deinde vere. Hinc jubet Medicus at- „ tendat ad anni tempeſtatem qua morbi contin- „ gunt. *Aphor.* 1. *n.* 2. & *n.* 17. Quæ ratio hu-

„ jus?

„ jus? „ Ventres, inquit, *Aphor.* I. *n.* 15. hyeme „ & vere natura ſunt calidiſſimi, & ſomni lon- „ giſſimi. In his igitur temporibus etiam alimen- „ ta plura exhibenda: Innatum enim calorem „ majorem habent. Nutrimento igitur copioſio- „ re indiget„ Frigus nempe externum reddit corporis fibras hyeme, quam æſtate, rigidiores; quæ hinc fortiorem actionem ſimul exercentes, validiora, in quæ agant, alimenta requirunt; corpore alioqui citius defecturo. Quæ regula neglecta Medicos, qui magna cum laude in Italia aliisve calidioribus Regionibus medicinam fecerant, infortunatiſſimos effecit, dum in Suecia, Dania, Polonia &c. ad Magnatum aulas advocati ſeptentrionales homines eodem, quo Italos, pede metiebantur. Sane in Aſia homines aqua & fructibus horæis feliciſſime degunt, faſtidiuntque frequentem ſolidiorum uſum: Borealibus vero populis carnes piſcesque ſaliti, atque alia dura alimenta cum meraca cereviſia conducunt, a tenuiore cibo minus benè ſe habentibus. Vide *Hipp. init. Lib.* I. *de Diæt.*

Canon ſextus conficitur a conſuetudine ægri, ejusdemque Naturali temperie ſeu idioſyncraſia. Ratio eſt quia ſani lautiſſimis uſi, eaque facile difflant, ægrotantes quoque pluribus egent, quum vaſa & viſcera his aſſueta ſint. Ajunt quidem vulgo, quo homo lautioribus aſſuetus, eum eo facilius toleraturum inediam; pauperem vero, cui res auguſta domi, difficulter: ſed peſſimè falluntur. Homo enim ſobrius minima re contentus eſt, dum helluoni a minima inedia vaſa collabuntur. Quare & Dictator noſter *Aphor.* I. *n.* 17. „ Concedendum aliquid conſuetudini„ & cau-

cauſam præcepti hujus hancce ait eſſe, quod qui coploſioribus & lautioribus aſſueti ſunt, longe gravius ſubitam ferunt in tenuiorem victum mutationem: ita quidem ut „ à multo tempore „ conſueta, etiamſi fuerint deteriora, inſuetis „ minus turbare ſoleant. *Aphor.* 2. *n.* 50. Pulcrius verò *Aph. ſeq.* „ Omne multum Naturae „ inimicum: quod vero paulatim fit tutum eſt; „ tum & alias, tum & ſi quis ex altero ad alterum tranſeat. *Libr. autem de diat. in acut.* „ *pag.* 391. pluribus exemplis quanta ſit conſuetudinis vis, quamque periculoſa cita mutatio, pulcerrimè demonſtrat.

Canon ultimus concinnatur a ſenſu leviore vel graviore, qui poſt aſſumta ſolet ſequi. Hæc demum erat ſapiens illa Antiquorum Medicina, qui a juvantibus nocentibusve certam confecere doctrinam: ita ut *Lib. de priſca med. Hippocrates* ex hacce obſervatione non modo natam fuiſſe medicam artem, ſed & ex eadem non naſci non potuiſſe ſcribat. Sic ſi ægro data fuit hora prima Ptiſanae unc. I. isque deinde levatum ſe ſentierit, dari ſeſquiuncia poteſt hora ſequenti: bene iterum hinc ſe habenti dabuntur hora tertia unc. II. à quibus ſi paulo minus recte habere videatur, imminuatur pauxillum. Sic juſta tandem menſura obtinebitur. Juberi Cuſtodes ægrorum, maxime infantum, poterunt ſedulo ut advertant ab eo quod dederint num ſomni æque boni, Reſpiratio æque facilis &c. Hæc vera *Hipp.* methodus quam tradidit *Lib. de Loc. in hom. a pag.* 419. *ad* 422. Ut & *Lib. de Liquid. uſu pag.* 424. 425.

Haec ſufficient, opinor, ut pateat quam ſimpli-

pliciſſima res, ſi ſemel benè intelligatur, ſit Diætae in acutis praeſcriptio; quamque firmae innixa baſi contra omnes litigantes, interque ſeſe digladiantes Medicos, immota perſtiterit.

Neque majus negotium Diaeta faceſcit ſanorum; quae Regulis ſequentibus tota innititur.

1. Sanitatem perfectam ſe ipſam deſtruere, quum ſit aptitudo in corpore ad exercendas actiones: quae aptitudo conſtat in determinata partium tam firmarum quam fluidarum mobilitate: perfectam autem ſanitatem partes firmas ex ſua natura deterere, fluidasque conſumere. Haec ſane probatione non indigent, cum æternum obſervatum ſit animalia deficientibus alimentis interire.

2. Hinc requiri ut quoad copiam & qualitatem tantum & tale reſtituatur, quantum & quale perditur: loquor autem de homine ἀκμὴν adepto. Eſt *Aphor.* magni *Sanctorii Sect.* I. *n.* I. *&* 10.

3. Cibum potumque, forte & aerem, huic reſtitutioni famulari, non quidem per ſe, ſed per actiones animales, vitales, naturales ipſius corporis, quibus ad loca requiſita & reparanda applicantur. Sic *Hipp. Lib. de alimento.* φύσις, ait, ἐξαρκέει πάντα πᾶσιν. „ Natura per omnia ſibi ſufficit: ad eam extrin- „ ſecus quidem accedunt alia . . . intrinſecus au- „ tem, & ex praedictis quaedam, & ad haec „ cauſa occulta, & toti, & parti; & cuidam „ etiam, cuidam vero minimè. „ Et paulo ante docuerat, id, quod uni alimento cedit, non cedere alteri, ut lac, vinum, &c. Lac enim tam blandum, tam amicum humoribus humanis, non nutrit, ſed corrumpitur, & dira ſymptoma-

ta creat, ſi virtute corporis non ſubigatur; ut triſtiſſima & numero infinita exempla in infantibus &c. teſtantur.

4. Medicum ideo noſſe oportere quidquid corpori ingeri, aut applicari, ab eoque exerceri queat, quae omnia titulo VI. *Rerum non naturalium* recenſentur, commodeque revocantur ad ingeſta, geſta, retenta, excreta, & applicata externa. Confirmatur ex *Hipp.* elegantiſſimo textu, qui ſimul & priorum propoſitionum veritatem demonſtrat, *ex Lib.* 1. *de Diæta.* „ Qui „ de hominis, inquit, victus ratione rectè ſcripturus eſt, eum, meo quidem judicio, primum „ totius hominis naturam noſcere ac dignoſcere „ oportet. Ac noſſe quidem ex quibus ab initio „ conſtet; dignoſcere verò quaenam in eo partes ſuperent. Niſi enim primam conſtitutionem noverit, quodque in corpore ſuperet, „ ea quae homini conducant minime offerre poterit. Haec igitur quae ſcripturus eſt, cognoſcere debet, deinde verò ciborum omnium „ ac potionum ex quibus victus ratio conſtat; quam ſingula facultatem, tum ex natura, tum ex neceſſitate & arte humana obtineant. Scire namque convenit, quanam ratione ex valentibus naturâ vis detrahatur, „ & quomodo imbecillis; ut cujusque occaſio „ ſe obtulerit vim ex arte adhibere oporteat. „ Neque commemoratorum cognitio ad hominis „ curationem ſatis eſſe videtur, quandoquidem „ qui comedit, niſi etiam laboribus utatur, ſanus eſſe non poteſt. Cibi enim & labores „ adverſas inter ſeſe facultates, mutuo tamen ad „ ſanitatem conferentes, obtinent. Labores namque

„ que ea, quae adſunt, conſumere ſolent, cibi
„ vero & potiones, quae vacuata ſunt, explent.
„ Laborum autem, quantum par eſt, facultas,
„ tum eorum qui a natura, tum eorum qui per
„ vim contingunt, dignoſcenda eſt, & quinam
„ ex ipſis carnes ad incrementum, & qui ad de-
„ fectum praeparent. Neque iſta tantum, ve-
„ rum etiam conveniens laborum modus, qui a
„ Nobis adhibetur, pro ciborum copia, homi-
„ nis natura, & corporum ætate, pro anni tem-
„ poribus, & ventorum mutationibus, pro lo-
„ corum ſitu, in quibus vitam agunt, & pro an-
„ ni conſtitutione. Quin etiam ſyderum ortus
„ & occaſus noſcendi ſunt, ut mutationes, &
„ ciborum ac potionum redundantias, Vento-
„ rumque & totius mundi, ex quibus ſane mor-
„ bi hominibus proveniunt, obſervare ſciat. Ne-
„ que tamen cum haec omnia cognoverit, ſatis
„ inveniſſe exiſtimandus eſt: Nam ſi praeter
„ haec inventus fuerit cujusque Naturae conve-
„ niens cibi modus, & laborum numerus,
„ qui neque ſupra, neque infra modum exce-
„ dat, ſanitas ſane hominibus exactè inventa fue-
„ rit.

5. Difficile eſſe hinc ejusmodi cudere Regulas, quae homini cuique ex æquo proſint, ob idioſyncraſiam, ſeu propriam cujusque commiſtionem. Hinc *Hipp.* jubet Medicum curare oportere, communia cunctis, & ſingulis propria intuentem.

Cæterum allatus mox ad n. 4. ex *Hipp.* textus, hoc abunde confirmavit. Idem *Celſus* ex *Hipp.* jubet *præfat. Lib.* 1.

6. Ita ut eadem res in hominibus eandem vi-
vendi

vendi normam ſequentibus ſæpe oppoſitos edat effectus: Hinc ſingulis hominibus *ſuam* & integram ſanitatem ſervari, licet non tantum vario, ſed planè oppoſito modo uſum vi. Rerum non naturalium inſtituant: ſic quidem, ut ſi vivendi rationem permutaverint viciſſim inter ſe, mox utrique alieno more fruentes ægrotent, qui ſuo proprio morigeri ritè valebant.

Probat hanc veritatem Locus *Hipp.* ad n. 4. allatus. Confirmat *Baco Verulamius* exemplis integrarum nationum, oppoſito more bene valentium, mutatâ verò viciſſim inter ſeſe vivendi normâ, ægrotantium. Imo narrat *Brachmannos* ſeu *Gymnoſophiſtas* Indorum, qui in vitæ ſuſtentaculum nil, niſi quod de ſemine ſato ſupra terram, non infra, crevit, & aquam aſſumunt, ſaniſſimos vivere, fierique longævos; alios autem Indos in eadem tellure carnibus pluribus utentes vivere quoque valentiſſimos; mutato verò more, utroſque aegrotare.

7. Ipſam conſuetudinem, vel Idioſyncraſiam, hic tantam exhibere varietatem, ut prorſus incredibile ſit; ita ut mutatione ſubita, licet ex peſſimis in optima, periculoſius nihil. Docuit namque *Hipp. Aphor.* 2. *n.* 38.,, Paulo deterior ,, & potus & cibus, jucundior autem, eligen-,, dus potius, quam meliores quidem ſed ingra-,, tiores. Craſſum proinde errorem erraret, qui ad hanc miram conſuetudinis vim, ceu alteram naturam, non adverteret. Imo obſervavit ſapiens *Hipp.* hanc conſuetudinis vim contra conſuetum Naturæ ordinem obtinere, *Aphor.* 2. *n.* 49.,, Conſueti ſolitos, inquit, labores ferre, eti-,, amſi fuerint debiles, aut ſenes, facilius eos fe-

,, runt,

„ runt, quam quidem inſueti, Robuſti licet ju-
„ veneſque fuerint„. Et *aphor: ſeq.*„ A multo
„ tempore conſueta, etiamſi fuerint deteriora,
„ inſuetis minus turbari ſolent.

8. Ætatis, ſexus, temporis anni, regionis, &c. diſtinctionem præprimis eſſe neceſſariam. Probatur ex teſtimonio *Hipp.* ad *n.* 4. allato. Quin & idem ex *Hipp.* probavi, dum ea de re ſermo fiebat in acutorum diaeta. Edaciſſima vetuſtas eripere nobis non potuit Epiſtolam *Dioclis* ad Regem *Antigonum*, quae ſaluberrimis pro toto ſex rerum non naturalium uſu juxta varia anni tempora permutando præceptis abundat.

Hiſce viſis Regulis Diætæ cum ſanis præſcribendae tum ægris, rogatus de Diæta ſententiam reſpondere demum potero.

Rogatus an cibandus ſit æger? quomodo? quando? quibus &c. cibandus ſit? datæ antea Regulae aptam formabunt reſponſionem.

Rogatus de diæta ſanorum ſententiam, reſpondere potero ad praeſcriptos me Canones convertendo, alioqui cespitaturus.

Rogatus ultra, multum ne, an parum comedere praeſtantius? Reſpondere in genere poſſum utrinque peccari: Nam „ non Satietas, non fa-
„ mes, neque aliud quidquam bonum eſt, quod
„ naturae modum excedat *Aphor.* 2. *n.* 4.

Tamen ſi in alterutram partem peccatur, dico peccata exceſſus facilius quam defectûs tolerari; idque tum in ſanitate, tum in morbis. Medico enim auferre facilius quod abundat, quam quod deficit, apponere. Hinc *Hipp. aph.* 1. *n.* 5. „ In
„ tenui victu delinquunt ægri; ob id magis laedun-
„ tur. Omne enim delictum quod committitur, mul-

„ to majus ſit in tenui, quam in paulo pleniore „ victu. Propterea *etiam Sanis* periculoſus eſt „ valde tenuis & conſtitutus, & exquiſitus Vic„ tus, quia delicta gravius ferunt. Ob hoc igi„ tur tenuis & exquiſitus victus, periculoſus ma„ gis, quam paulo plenior.

Nihilominus exceptionem dico in hominibus obtinere, qui tenui valde diaetæ aſſueti ſunt dudum; quos conſtat Diaetâ in qualitate aut quantitate vel paululum excedente, in ſumma pericula conjici. Clarum rei exemplum exhibuit *Ludovicus Cornaro Venetus* in Libellis ſuis *de Laude ſobrietatis*. Magnus ille vir *tract.* 1, quem 83. annos natus conſcripſit, narrat ſe vitio intemperantiæ more ſæculi ſui ſibi juveni multas conciliaſſe ægritudines, ideoque a 35. ad 40. ætatis annum medicam opem fruſtra expertum, tandem id Conſilii a medicis accepiſſe, ut ſobrietatem coleret quam ſeveriſſime, ea ſpe fore ut contrariis contraria ſanarentur; brevi caeteroquin mortem affuturam, uno omnibus ore affirmantibus. Conſilio huic parentem ſe, vivendique normam ſenſim ſtrictiorem obſervantem, tandem fuiſſe ab omnibus, quibus antea fere ſuccubuerat, ærumnis liberatum. Quum ætatis 78. annum ageret, pro unciis XII. quas quotidie ſumere ſueverat, ſe jam ſuaſu Medicorum unc. XIV. ſumentem in multa incidiſſe incommoda: a quibus non niſi antiqua tenuiſſimaque revocata Diaeta convaleſcere potuit. *Tract.* 3. quem nonagenario major confecit, ſcribit ſe quotannis per duos menſes lethali fere Languore corripi, ubi Vinum, cui aſſuetus erat, nimium inceperat veteraſcere, neque ulla ratione tunc refici potuiſſe, ab omni veteri

Vino

Vino pejus ſe habentem. Novo autem vino vix 2. 3. dies uſum, ilico priſtinae ſe redditum ſanitati. Ergo tenui aſſuetis victui exceſſus pejor quam defectus.

An ergo, ſi quis poſſet prima ſtrictioris diaetae incommoda perferre, ſeque deinde perpetuò ei addicere, promiſſam a *Cornaro*, *Leſſio*, &c. longævitatem indipiſceretur?

Dico quaeſtionem hanc multa non carere difficulate. Exemplum *Cornari* multos, id ut crederent, induxit. Nobilis ille Vir in omnibus ſuis tractatulis, quorum ultimum centenario major conſcripſit, ſuo & Anachoretarum exemplo hujuscemodi Diaetae vim ita extollit, ut ſummam amabilemque ſenectutem omnibus eam colentibus polliceatur; eandem verò negligentibus ſuæ ipſorum intempeſtivae mortis cauſam imputet. Certe ſi quæcunque ille de tali vivendi ratione conſcripſit conſidero; ſi *Theſaurum ſobrietatis* a *Leonardo Leſſio* Theologo, omnia quæ *Cornarus* ſcripſerat multis confirmante exemplis, confectum pervolvo; ſi quae *Flav. Joſephus Lib. 2. bell. jud. cap.* 12. de *Eſſenianis*, quæ *Arnoldus* aliique de *Eremicolis* tradidere, perſcrutor; facile inducerer ſtrictiſſimam & ad pondus menſuratam Diaetam omnibus aliis ut anteferrem. Perpendenti verò contra quae Practici teſtantur, multos ſcilicet ſapientiſſimos Viros vitae tranquillae & longaevae amore *Cornarum* imitando tam peſſime affectos eſſe, ut & tranquillioris & longævioris vitæ ſpe ſimul exciderint, animus haeret. An ratio eſt, quod *Cornarus* exhauſtus omnino fractusque viribus ac fere perditus hanc ſtrictam vivendi normam amplectendo tam commode eam

tulerit; dum interea viri alii ipſum imitati corpore integro robuſto, ubi nullis adſtrictum Legibus degebat perbellè valente, hanc *Cornari* Regulam minimè perferre potuerint? Sane Practicorum obſervata eò inclinare videntur. Nonne præterea multum huc facit quod *Eſſeniani* Aſiaitci, *Anacloretæ* quoque Afri vel Aſiatici fuerint, calidiſſimas proinde Regiones incolentes, ideoque ipſo naturæ ductu ad ſobrietatem apti? Videntur omnia obſervata id confirmare; quum jam pridem conſtiterit eo voraciores eſſe homines quo polis propiores, eo magis ſobrios quo æquatori viciniores, caeteris paribus. Hinc Aſiatici illi in ſtrictiorem Diaetam proniores & aptiores dicendi videntur.

Porrò ad vitam cum incolumem, tum longævam degendam ſtrictiſſime neceſſitatem Diætæ ex dictis concludere nequeo. Imo ipſe *Hipp.* qui ad decrepitam quoque ſenectutem pervenit, allatis mox textibus eam condemnavit.

Hinc Latiniſſimus *C. A. Celſus* qui in ſui ſæculi intemperantiam ingluviemque, ut ſanitatis peſtes, adeo invehebatur, hominibus ſanis ſuique curam gerentibus ſequens Conſilium dedit *Lib.* 1. *Cap.* 1. „ Sanus homo, qui & bene valet, & „ ſuae ſpontis eſt, nullis obligare ſe Legibus de„ bet, ac neque Medico, neque Jatroalipta e„ gere. Hunc oportet varium habere Vitæ ge„ nus; modo ruri eſſe, modo in urbe, ſæpiusque „ in agro: navigare, venari, quieſcere interdum, „ ſed frequentius ſe exercere.

Oggeret forte aliquis ſanam & longam quorumdam in Monaſteriis viventium Vitam. Sed reſpondeo pauca exempla ex tot Myriadibus Mo-

na-

nachorum & Sanctimonialium, juxta certam Regulam ſtrictè viventium, nihil omnino probare; quum Rariora Concluſionem a Communi deſumtam haud eludant. Scilicet & ſuos quisque patiuntur manes in Cœnobiis. Qui iis invigilant Medici teſtantur plura certaque morborum genera ibidem obtinere: Monachis perpetuo oleorum uſui devotis Hernias eſſe, quam cæteris, frequentiores. Inter Moniales Scirrhos & Cancros Mammarum aliarumque partium crebriores contingere. Cæterum apud ſtrictiſſimæ Regulæ obſervantiſſimos ordines Melancholiam & Hypochondriacas paſſiones plane domeſticas eſſe, & a priori facile concluditur, & a poſteriore evidenter demonſtratur. Ut proinde amabilem & longævam vitam a *Cornaro* promiſſam nullatenus frequentem hic reperias: ſed de hac quæſtione ſatis.

Si roger præterea an aliquis Cibus potusque ſaluber ſit, v. g. Caſeus; cavebo ne præceps dederim reſponſum: ſed reſpondebo ex datis Regulis cum magno *Hippocrate*, qui ubi *Lib. de priſc. Med.* vetuerat quodcunque eſculenti & potulenti genus inſalubre aut proficuum pronuntiare, niſi ad varias hominum naturas caeterasque circumſtantias te converteris, dein arguit eum, qui Caſeum malum edulium dixerit, quia inde male quisquam affectus fuit„ Nam, inquit, ſi univer„ ſae hominum naturae infeſtus eſſet, omnibus „ utique noceret„. Hinc jubet examinare prius qualis ſit ejus, qui Caſeum aſſumſit, natura. Tum & nobis, quibus tot varia proſtant Caſeorum genera, prius determinandum foret Caſei genus. Eandem Cautelam loco citato *Hipp.* obſervandam

præcipit in omnibus quæ vel ingeruntur corpori, vel applicantur; ita quidem ut aliter nata ex his phænomena explicare, aut iisdem rectè uti, Medicus nequeat.

Rogatus quænam Diaeta praeſtet; ex mollibusne, & ſponte aceſcentibus, an ex acribus calidisque?

Respondebo in genere prodeſſe alimenta mollia, natura ſua aceſcentia, acrimoniâ fere carentia. Sic Panis & aqua, triticum, hordeum, oryza, & id genus alia, omnium deprehenduntur ſaluberrima, ſed præcipue hominibus robuſtis, corpus valide exercentibus. Iis vero, qui inclinant in ſpontaneum acidum, in Leucophlegmatiam, debilitatem, incipientem Hydropem, cæterà ſanis, præcedentia non ſola, ſed cum acribus calidisque conjuncta proſunt. Qui ſi utrique ſuum viciſſim inter ſeſe vivendi modum permutaverint, ægrotabunt.

An vero perpetuò Hiſce erit haec Lex obſervanda?

Reſp. Neutiquam, ſi cauſæ, ob quas præſcribebatur, diſpareant: Diæta mutanda eſt ubi homines robuſti ſe minus exercent, quietem plus colunt; tunc enim ex aceſcente Diæta pejus habere inciperent: tum & ubi debiliores antea exiſtentes Leucophlegmatiæ timorem jam ſuperaverunt, ſenſim Diaeta permutanda erit, ne in oppoſitos morbos inclinare incipiant.

Quin etiam notabile eſt, homines prae Leucophlegmatiae metu in ipſum Hydropem incidere poſſe, ſi diaetam ex acrioribus, ſiccioribus, ſalitis nimis diu pertinaciterque continuaverint. Cujus rei memorabile exemplum ad Clar. *Hotto-*

ionum ſcripſit *Baglivius* in *Diſſert. var. argumenti*, nempe Cardinalis *Norriſii*; qui metu Hydropis quondam futuri, ſalinis, ſiccis, acribus, & calidis diu pertinaciterque uſus, poſt aliquot annos incidit in aſciten fatalem. Hydrops namque & ab aquoſorum aceſcentiumque nimio, ac diuturno uſu, & a nimia continuaque calidorum; acrium, durorum, ſiccorum, tenacium aſſumtione, oriri obſervatur.

Quibus omnibus perpenſis prolixiore concluſione opus non erit, ut, quam Medicinæ adeo iniquè inurunt, infamiam abigamus. Concluſionis tantum loco adſcribam magni *Hipp.* verba; qui ubi præclaros ſuos de Diæta & Medicamentis Canones ſcripſerat; tandem *Lib. de Loc. in hom.* ſic concludit: Ars ſane Medica jam mihi „ tota inventa eſſe videtur; quæ ſic comparata „ eſt, ut ſingulas & Conſuetudines & tempo„ rum Occaſiones doceat. Qui enim hoc pacto „ artis Medicæ cognitionem habet, is minimum „ ex fortuna pendet; ſed & citra fortunam, & „ cum fortuna, rectè eam adminiſtrabit. Firma „ enim eſt Ars tota medica, ejusque præceptio„ nes, ex quibus conſtat, pulcerrimæ, fortunâ „ minimè indigere videntur.

§. III.

Situm diſpoſitionemque partium intra corpus latentium, imo vel ipſum externum Corporis habitum, nonnunquam ita imponere medicis, ut in Diagnoſi & Prognoſi alucinentur quam turpiſſimè.

Objectio haec vulgo creditur multis probari argumentis poſſe; quae an probent agite videamus.

1. Narrat *Jacobus Rohaltius Phyſ. part.* 4. *cap.* 2. Cadaver a ſe viſum, quod apertum exhibuit Hepar in ſiniſtro potiſſimum latere, in dextro autem collocari Lienem. Idem *Riolanus* narrat. Unde Medicum ex partium ſitu de morbo judicaturum, neceſſario falli oportuerat.

2. Scribit *Tulpius Conſul Amſtelodamenſis Lib.* 3. *cap.* 45. exemplis nonnullis conſtitiſſe ſibi quod Homines aliqui arteriam in interiore Carpo tam exilem haberent, ut pulſus ibidem ſentiretur debiliſſimus; qui iidem majorem arteriam in manus dorſo pollicem inter indicemque gerebant. Addit celebrem Medicum poſt explorationem pulſus in Carpo Senatoris Reip. noſtrae, arteriam expoſito mox more habentis, tuncque temporis valentis pancraticè, Senatorem peſtilentia laborantem pronuntiaſſe.

3. Quotidiana exempla docent quomodo ſigna adeo celebrata Medicis, quae petuntur ex Pulſu, Reſpiratione, Urinis, ſaepe turpiter ſuos fallant Cultores.

4. *Hiſp.*

4. *Hipp.* ipſe ſuo ſero ſapiens exemplô docuit quam ſint fallacia ſigna diſtinguendi fiſſuram Cranii, ab ejusdem ſutura: quum fateatur ſe ex hac re ignorata hominem peſſumdediſſe: in quo, ab injecto cominus in medium ſynciput lapide, curando fiſſuram Cranii ſe latuiſſe ait, credentem aliud nihil, quam ſuturam eſſe: hinc non animadvertiſſe ſe hominem inciſione indigere. Ita *Epid. V. pag.* 1150.

5. Sapientes Medici viſi qui miſeram fœminam hydrope uterino, aſciten mentiente, vexatam, exemplum caeterum Caſtimoniae, ut talem, quæ pudicitiam venalem haberet pronuntiaverint; & vice verſa quae revera imprægnatæ erant, has ullo modo gravidas eſſe negaverint. Leydenſis Profeſſor *Carolus Drelincurtius* miſeram ancillam hydrope uterino vexatam vile ſcortum eſſe dixit, donec defunctæ Cadaver incidens puellæ Caſtitatem fateri coactus fuerit. *Pariſienſium Obſtetricantium* aſſeveratione freti judices, fæminam dictam *Genevieve ſupplice*, quæ ſe gravidam dixerat, laqueo ſuſpendendam jubent; quam diſſecans *Riolanus* à V. circiter menſibus gravidam fuiſſe invenit. Vide *Riolan. cap.* 2. *Lib. VI. Anthropog.* Simile quid *Moricæus Mal. des fem. groſſ. Lib.* 1. *cap. III.* a ſe viſum ait *Pariſiis* anno 1666.

En denſum agmen objectionum, quas in genere prolatas, ſuis adjectis, ubi hae deerant, hiſtoriolis adornavi, ne quidquam iis deeſſet. Quarum ad ſingulas nunc conabor ordine reſpondere.

Itaque ad I. ſcilicet ad *Robaltii* hiſtoriam. Quando Natura variat in variis locandis corporis

partibus, non eſt quod inde prudens & ſagax Medicus in curando fallatur. Namque ſi a parte affecta, quam falſo Medicus aſſignaret, oriretur inflammatio febrisque, curam antiphlogiſticam internis externisque auxiliis applicando Medicus cujuscunque demum partis inflammationem æque curaret.

Verum ſecundo; Medicus non ex ſitu partium tantum judicat, ſed ex Morbi Phænomenis, ab Excretis, a Retentis, ab Actione laeſa, & ſic porro. Pulcerrime hanc rem quotannis Cl. *Albinus*, venerandus Profeſſor meus, in Splanchnotomia Tab. IX. *Euſtachii* explicans, inculcare ſolet: quandoquidem a læſione in latere thoracis vix ſemidigitum profunda, vulnerari hepar, vulnerari pulmo, vulnerari diaphragma &c. queat. Hinc pathognomica, ſi qua adſint, conſulenda vel apparentia ſaltem ſigna, quæ quanam in parte læſio obtineat, indicent. Quum nunc plerique hepatici morbi per icterum ſeſe manifeſtare ſoleant, perſpicax Medicus ilico indicationem veram intelligeret.

Quod ſi tertiò paulisper daremus ab hoc Naturae luſune dicam, an errore, Medicos falli; non eſt quod artem vel hinc vituperent Adverſarii. Fiant tales Luſus Naturae, hisque magis mirabunda; tamen firma ſuis inconcuſſa principiis perſtabit Medicina. Millenorum Cadaverum inciſiones res exhibuere, ut juxta Naturam in omnibus adeſſe ſolent; differentiis exiguis ad rem prorſus nihil facientibus hinc inde ab Anatomicis notatis. Quod monſtra abludant, quod conſueto ordine alia excedant, hoc non infringet propterea Canones, quos omnium ſaeculorum ſeveris-

veriſſima confirmavit ſtabilivitque obſervatio. Neque apud ſolos Medicos hocce axioma locum habet, ſed apud alios quoscunque. Hoc ſubvertere qui conatur, nae omnes vel ſapientiſſimos Viros in ſuis juxta conſuetum naturae morem ferendis judiciis vituperat. Disciplina quævis tantum a perfectis traditur.

Objectio 2. petita ex *Tulpio* aliud nihil, quam medicum illum imprudenter egiſſe, docet; neutiquam vero Medicinam hic ſuis deeſſe cultoribus. Revera pulſus ille debilis obſervatur initio peſtis, teſtantibus id, qui Peſti interfuere, Medicis: verum ex eo ſolo judicium ferendum non erat. Unde *Tulpius* addit „ Impoſuit Viro exi„ mio inuſitatus hicce Luſus. Quem ubi vidit „ cecinit ilico Palinodiam, & pertæſus præpro„ peri judicii docuit ſuo exemplo NIHIL CON„ SILIIS MEDICIS TAM ESSE INIMICUM, „ QUAM CELERITATEM.„ Ars ſiquidem docebat ipſum & alterum Carpum, vel & in jugulo Carotidem tangere, ubi homo belliſſimè valere viſus pulſum tam exilem exhibebat: Quin & alia quoque indicia conſulenda forent, v. g. horripulationis, quæ primo invadentis peſtiferæ Labis momento hominem concutit, vel ſplendoris amænorumque colorum ſubito oculis quaſi exhibitorum, &c.

Objectio 3. ingens aliquando negotium faceſſit imprudentibus Medicis. Qui vero artem probè edocti ſunt, norunt quid demum certi ex pulſu, reſpiratione & urina colligatur, quantisque opus ſit cautelis ne decipiantur. Sciunt namque primo Pulſum arteriarum renuntiare conditionem definitam Cordis, ceu primi motoris; indolem

dein-

deinde, copiamque, & motum humoris noſtri univerſalis, unde reliqui humores omnes derivantur; tum & ſtatum varium arteriæ ipſius, quae omnium Corporis partium fere primarium vas; denique in morbis materiæ morboſæ, & movendæ, & motæ, & excretioni paratæ, & jam incipientis ſecerni, indicem eſſe. Secundo, Pulſum differre juxta ætatem, ſexum, tempeſtatem anni, actiones animi corporisque varias, &c. Tertio Pulſus vel bonos, vel malos, in genere dictos, tamen ſuas habere exceptiones, ut eſt v. g. *fortis*, in Apoplexia; *debilis*, in obeſis: *mollis debilisque*, in ſæviſſima pleuritide adhuc incipiente, ſed in qua præ vi doloris ſuffocatur Reſpiratio.

Hinc bene *Celſus* „ Venis, inquit, maxime „ credimus, fallaciſſimæ Rei „ Cur? „ quia ſæpe „ iſtae celeriores lentioresve ſunt & ſexu, & „ aetate, & corporum Natura. *Lib.* 3. *cap.* 6.

Quae cum ita ſint haud percipio cur Medicinam hanc ob cauſam vituperent, quum ipſa Tyrones ſuos doceat omnes hasce differentias atque exceptiones, quibus obſervatis bonum tandem vaticinandi fundamentum præſto eſt; quumque inprimis præcipiat & alia quoque conſulere ſigna, antequam Diagnoſis ac Prognoſis formentur: dicente quampulcherrimè *Celſo* loco mox citato „ Periti Medici eſt, non protinus, ut venit, „ apprehendere manu brachium, ſed primum re- „ ſidere hilari vultu, percontarique quemadmo- „ dum ſe habeat; & ſi quis ejus metus eſt, eum „ probabili ſermone lenire: tum deinde ejus „ Corpori manum admovere . . . Neque in te- „ nebris, neque a Capite aegri reſidere debet,

„ ſed

„ ſed illuſtri loco adverſus eum, ut omnes no- „ tas ex vultu quoque cubantis perſpiciat.

Scripſit equidem ad virum in aula Gallica Illuſtriſſimum *Philipæum Ludovicus le Comte*, ſe Medicos *Sinenſes* tam peritos in pulſu explorando artifices inveniſſe, ut teſtetur eosdem arteriam per $\frac{1}{4}$ horae varie tentando & explorando tam exactè morbi cauſam, naturam, exitumque definire poſſe, ut contrario Eventu arguantur nunquam: Tamen an hoc verum ſit vehementer dubito; ſiquidem idem ſcriptor paulo poſt fateatur Medicis illis non ignota eſſe, quae mox in Uroscopis arguemus, fallendi artificia. Ut tandem crediderim nihili faciendam ipſorum ſcientiam eſſe. Vid. *le Comte Hiſt. chin. Epiſt.* VIII.

Quoad Reſpirationem; Hanc Medicina docet. 1. deſignare Conditionem præſentem Cordis, Pulmonum, Cruoris, Liquidi cerebelloſi, Membranae ſuccingentis Coſtas, Thoracis, Diaphragmatis, Abdominis: 2. Eandem variare pro aetate, ſexu, tempeſtate anni, motu animi corporisque, temperie. 3. Exceptiones in Diagnoſi & Prognoſi habere; quum v. g. ſuffocativa Reſpiratio, brevi alioqui Lethalis futura, in Melancholicis & Hyſtericis talis non ſit, nec etiam in Aſthmaticis, quibus eadem jam in Conſuetudinem verſa ſit. 4. malignos homines dolo malo reſpirationem mutando medicum turpiter fallere, ni attendat, poſſe.

Hæc ſunt quae Medicina de hoc ſigno docet; ultra nihil: quae nihilominus imperitis vituperatur, quaſi citra ullas exceptiones generalia tantum effata proferret.

Tandem Urinae ſigna mirum quam circumſpectè

tè Medicina tradat. Docet namque primò Urinam variam eſſe in eodem homine, & in aliis illi comparatis, pro varietate aetatis, ſexus, temperiëi, tempeſtatis anni, ſex rerum non naturalium, ac praecipue aſſumtorum. Hinc ſecundo Uroscoporum artem hucusque notam ubique fallaciae pleniſſimam eſſe, ſi Medicus in ferendo ex eâ judicio non ſimul ad reliqua apparentia in aegritudine ſigna advertat. Tertio tandem cum his Cautelis declarare urinam, ut plurimum, ſanguinis indolem, impetum, ſymptomata morbi, coctionis, ſecretionis, & criſeos ſtatum; morbos partium per quas, aut juxta quas, urina perfluit; ut & aliquas in bile, & ex bile natas ægritudines. Cætera, ſi ſola, ex urina ſola, conjiciuntur, admodum incerta, & ridicula fere eſſe, artisque apud imperitos honorem in opprobrium vertere.

Hinc candide faſſos audivi claros in arte viros ultra haec ſcire ſe nihil. Jactent alii, quantumcunque voluerint, arcanam ſuam, quam utinam poſſiderent! ſcientiam: vel ipſi coacti verum fateri inſcitiam prodent, aut eventis ſaltem, apud emunctae naris homines, convincentur falſitatis. Ætatem conſumeret, qui vellet omnia vel notiſſima ridiculae hujus ſcientiae exempla conſcribere, dum nempe quamvis morbi ſpeciem, cujusque morbi ſtatum, mortem omnino non affuturam, vel certo inſtantem, aſſumta intra corpus omnia, geſta corporis animique, hominis aetatem ſexumque, graviditatem, & alia, ex ſola urina conſpecta hariolari ſe poſſe jactitant. Quum vel Nebulonibus, qui Medicos ſcientia vana turgidos animi gratiâ nonnunquam decipiunt, notiſſimum ſit,

Uri-

Urinam ſaniſſimi hominis, quibusdam clanculum aſſumtis, teterrimorum exhibere morborum indicia. Haud inficias ivero, quod ſaepe plus, quam alii Medici, conſulentibus reſpondeant: ſed unde plus reſpondeant, inquirendum. Ignarum nempe vulgus plus loquitur ſæpe, quam locutum ſe eſſe novit; ita ut attentus Uroſcopus hanc tacite ſecum ſimplicitatem ridens plenis tandem buccis vatem agere incipiat: vel & aſtute percunctando, quaſi aliud agens, quid demum reſpondeat, ſatis noverit. Rogatus a noſtro *Beverwykio*, *Thomas Fienus*, *Lovanii* olim in Medicina Profeſſor, ſuam ſuper Uroſcopia ſententiam, reſpondit, hanc potiſſimum ob cauſam id ſe proſequi negotii, quia cernebat hinc complures nummos Medicorum in crumenas redundare; quoad autoritatem ſibi in reſpondendo conciliandum, ajebat artificiosè interrogando ignaros plebeios, prudenterque ex interrogatis conjecturando, ſæpe rei ſe poſſe veritatem detegere. Vide *Beverw. theſ. morb. Lib.* 1. *cap.* 2. Quum vero rerum peritus & circumquaque attentus, ne inconſideratè quid effutiat, quo reſponſurus Uroſcopus fulciatur, conſultationem init, videmus magnos illos Artifices aquâ hærere, vel turpitudinem prodere ſuam. Sic amicus quidam meus, juvenis, ſuam propriam ſaniſſimam urinam aſtutè detulit ad famoſum Uroſcopum, a quo hoc reſponſi recepit, urinam nempe eſſe fœminæ Octuagenario majoris, anxietatibus in Hypogaſtrio vexatae, & neſcio quæ futilia alia. Memini narrantem me audiviſſe Cl. *Boerhavium*, quod hujusmodi jactatori dixerit, ſe depoſito, quodcunque ille vellet, pretio, aliquot urinalia cum virorum debilium urina, alia urinalia cum urina fœmi-

ſœminarum viraginum, notis uroſcopo incognitis, cuique urinali appoſitis, inter ſeſe invicem permiſturum: quod ſi ex permiſtis urinalibus ille tunc virorum poſſet a ſœmiminarum urinis dignoſcere, pretium lubenter ſe perſoluturum. Verum prudenter abſtinuit jactabundus homo ab hoc pacto ineundo.

Itaque quum Medicina ſobriè ſapere ſuos cultores doceat, & juxta certiſſima indicia cautam Diagnoſin Prognoſimque formare præcipiat, manet ei, æternumque manebit ſuus honos; quidquid in eam deblaterentur ignari, quaſi ſua ipſius autoritate imprudentiam quorundam tueretur.

Verum in artis tutamen & aliud addendum. Bonus Medicus juxta prudentiam artis ſecum perpendens ægritudinem, videnſque probabilem inſtare mortem, cavet quacumque animi Religione poſſit, ne id æger internoſcat; quandoquidem infinitis exemplis conſtet mortem prius dubiam, aut ſaltem remotam longius, percepto mortis timore, propiorem certioremque accidiſſe. Unde *Hipp. Lib. de decent. habitu* „ Neque, „ inquit, quidquam eorum, quæ inſtant, aut facta „ ſunt, ipſis indicet. Idcirco enim multi ob com- „ memoratam inſtantiam aut poſt futurorum præ- „ dictionem, ad extremorum alterutrum detruſi „ ſunt. „ Quale præceptum & *Aretæus Capp. pag.* 102. *in Curat. ſyncopes* dedit. Ergo hæc ægrum cælanda ſunt. Si Neceſſarii ejus cordati conſtantesque animo fuerint, his Medicus, quid ſubſit, indicare poteſt; certus quod ægrotantis animum timore mortis dejecturi non ſint: ſæpe vero & inconſolabiles amici Medicorum monita cæla-

cælare vix poſſunt: Hinc Medicus ab una parte rem indicare veretur; ab altera parte præ animi Religione hominem eò disponi optans, ut efficiat ea quae mortalem vitam cum immortali jamjam commutaturo conveniant, aliquid ſubindicare cogitur. Porrò ſi Mors brevi ſubſequatur, vituperant amici Medicum, quod ipſe mortem certo prænuntiare nequiverit: ni forte quidam ultra pergant, aſſerantque mortem ſua ipſius culpa accidere debuiſſe, qui abſolutum ipſe periculum præſagire non potuerat. Nonne certum eſt vel hinc periti ſagacisque Medici in dubium vocari peritiam, vel etiam aliquando artis firmitatem?

QUARTA hujus §. objectio petitur ex errore, quem magnus *Hipp.* ipſe faſſus eſt. Verum error hic nec artis, nec proprium peccatum confitentis vitio cedit. Quid enim? ſecundo §. dixi multis experimentis & periculis captis Artis tandem formam acceſſiſſe Medicinæ: ſi ſigna proinde diſtinguendi cranii fiſſuram ab ejusdem ſutura nota omnino haud erant, quo tempore *Hipp.* hunc errorem commiſerat, numne vel hinc artem floccifacias? Eodem argumento aliarum artium disciplinarumque detrahes autoritati, quas omnes tempore & uſu perpoliri exornarique neceſſe fuit. Quin & infortunium inſons *Hipp.* anſam dedit excogitandi Methodum, quâ error in poſterum præcaveretur. Unde in *Libro de vuln. cap.* jubet atramento affuſo, dein deterſo, explorare ex atramenti reliquiis futurane an fiſſura ſit. Certis aliis deinde ſignis hujus rei diagnoſin cultiſſima auxit ditavitque Chirurgia. Ut proinde neque ex hoc Capite contemnenda ars ſit.

 Ve-

Verum præterea tantum abeſt, ipſi *Hippocrati* vituperio hoc cedere, ut bonum virum ſummis potius laudibus accumulet: quippe qui ſemel deceptus adeo propriæ famæ non ſtuduit, ut inſontem tunc temporis errorem poſteris tradiderit; quo præmoniti, in quos ſcopulos ipſe impegerat, hos ii evitarent.

Unde & apud magnos viros praclara hanc ob cauſam gloria cluit aeternumque cluet *Hippocratis* men. Sic *Celſus Lib.* 8. *cap.* 4. „ A futuris, inquit, ſe deceptum eſſe *Hippocrates* memoriae „ prodidit, more ſcilicet magnorum virorum, „ & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam „ levia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. Magno Ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam ſimplex veri erroris Confeſſio; praecipuèque in eo miniſterio, „ quod utilitatis cauſa poſteris traditur, ne qui „ decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt.

Unde *Plutarchus*, notante *Foeſio*, hanc ingenuam erroris confeſſionem ita celebravit, ut eum, veluti exemplum, quod imitentur, cunctis proponat eruditis. „ Qui reipſa proficit, ait, „ Hippocratem ſibi imitandum proponit; errorem ſuum de Capitis futuris profitentem, & „ in ſcriptis referentem; ſecum indignum videri reputabit, ſi, (cum ille errorem ſuum indicârit, ne caeteri in eundem errorem inciderent,) ipſe quidem ſuae ſalutis cupidus, non „ audeat ſuam ſtultitiam & inſcitiam prodere, atque „ confiteri.

Hinc & ipſum imitantur quotquot in arte boni extiterint unquam. Ingens *Sydenhamus* Vir adeo

adeo clarus in arte, ut ſatis ſuperque antea viſum fuerit, fatetur candidè quod, ubi per xx. annos in curandis febribus feliciſſimus fuerat (ita etiam ut *Baglivio* Medicus febrium κατ' ἐξοχὴν audiret) tandem febrim Peſtilentialem, ſeſe nondum a priori febrium genere diſtinguentem eadem, qua priores, methodo aggreſſus, primam inde ægrotantem Matronam plurimùm læſerit. Quem certe errorem, inſons quamvis fuerit, tamen poſteritati tradere veritus non fuit, ut ipſius infortunio ſaperent cæteri. Vide *pag.* 121. 122. ut & *pag.* 556.

Memini audiviſſe me narrantem celeberrimum ubivis *Boerhavium*, juniorem ſeſe aliquos commiſiſſe errores, quos ſubindicaſſe è noſtra re fore exiſtimabat: imo ne veritus quidem fuit laudatiſſimo ſuo Chemico tractatui caſum inſerere, quo Tyrones Præceptoris infortunio edoceremur, quanta ſit prudentia in Arte opus: quamque perniciosſum ſit ex juvenili ardore tumidum ſucceſſu Medicum ab unius curatione ad curationem alterius concludere. Vide *proceſſ.* 192. *tract. Chem.*

Perpauci ſunt, fateor, quibus tam nivei candoris pectus ſuperi largiuntur: at diffitebitur nemo longè tranquilliore vita homines uſuros, ſi magni in omnibus ſcientiis & Diſciplinis Viri, quos ſubinde, utut leviuſculi fuerint, errores committant, pro eo, quo ſunt, candore faterentur. Quod cum inaniſſimo famæ derogandi metu negligant, diſſidia, ſtudiaque partium inter ſuos Diſcipulos, per fas & nefas ſuorum quosque Præceptorum figmenta propugnantes, alunt foventque; atque ita omnium hinc oriundorum malorum cauſſæ exiſtunt.

 Su-

Supereſt ad 5. hujus §. objectionem reſpondeam. Fateor horum omnium quam plurima, & extitiſſe olim, & hodiedum extare, exempla: Verum ſimul in his omnibus Artis ſalutifera praeterviderì monita affirmo; quæ certam in certis, in dubiis dubiam, nullamque in plane incertis Reſponſionem dari conſulentibus velit. Verus eſt qui de *Drelincurtio* caſus narratur; at artis ille, quam tam egregie callebat, praecepta praetervidit. Pariſini obſtetricantes, quorum craſſiſſimi errores in objectione narrantur, artis ſuae vel ignari, vel ſaltem obliti fuiſſe videntur; quando ex menſtruo perſeverante fluxu, vel ex habitu pleniore corporis, haud imprægnatas mulieres pronunciavere. Quoad objectam difficultatem de diſtinctione difficili graviditatem inter Hydropemque, haud plane diſſentior. Celeberrimus in obſtetricia arte *Moriceus* obſerv. 70. 148. 294. ut & alibi, plura exempla fæminarum attulit, quae ſimul & Hydrope, & communi IX. menſium morbo laboraverunt. Hinc certe plures fallerentur neceſſe fuit, ſi horum ex alterutro alterutrum negaverint. Idem *Moriceus* graviditatem cognitu aliquando tam difficilem eſſe obſervat, ut XXIV. exemplis demonſtret fæminas gravidas fuiſſe, quas imprægnatas fere nemo ſuſpicatus erat, niſi qui ultra conſuetas pronuntiandi Leges, & contra pertinaciſſimam fæminarum negationem, ad alia reſpiciebat. Quod cum aliquibus in caſibus fieri nequeat, prudentes in arte Viri ultra id, quod Ars promittit, progredi non auſi, cavent ſibi à præpropero nimis pronuntiatu; ne alios turpiter fallant, ipſique fallantur. Quamvis & hoc ſæpe accidiſſe conſtat, quod in ambiguo Caſu data à

Re-

Rerum perito dubia reſponſio, tanquam certa in vulgus ſpargeretur: quæ deinceps veluti certi prognoſtici aut diagnoſtici gloriam non merenti adſcripſit, vel peſſimi Vatis ignominiam inſonti inuſſit.

§. IV.

Ipſos Medicos ſuam curtam prodere ſuppellectilem, dum quotquot probi inter eos exiſtunt, ingenue fatentur complures ſe morbos ſanare non poſſe: imo plures morbos eorumve cauſas ſe ignorare.

Hoc jam olim quamvis non medicus, eleganter cecinit *Naſo Lib. de Ponto*, *Eleg.* IV.

Non eſt in Medico ſemper relevetur ut æger,
Interdum doctâ plus valet arte malum.
Cernis, ut e molli ſanguis Pulmone remiſſus
Ad ſtygias, certo limite, ducat aquas.
Adferat ipſe licet ſacras Epidaurius Herbas,
Sanabit nullâ, vulnera cordis, ope.
Tollere nodoſam neſcit Medicina Podagram,
Nec formidandis auxiliatur aquis.

Magnus quoque *Hipp.* & candidi omnes Medici id fatentur, arctosque, quibus præclara ars circumdatur, cancellos pandunt. Omnes boni Philoſophi, Mathematici, quin & ipſi Sacrorum Oraculorum Interpretes infinitis in caſibus ſcientiæ, artisve, quam colunt, anguſtos limites agnoscunt. Hinc videant qui hanc ob cauſam medicinam vituperant, in quantos quamque venera-

bundos alios viros ſtultè inſiliant.

Verum ut, cum aliis, hoc commune habeat Medicina, quod in nonnullis deficiat; tamen id inſigne præ aliis habet, ut ex iis ipſis, quæ ſuam excedere poteſtatem agnoſcit, doctrinam cumprimis utilem conficiat.

Ita Magnus *Hipp. Lib. de artic. pag.* 824. 825. de inſanabilibus locutus, „ Hæc ad artem, *in-„ quit*, Medicam nihil pertinere dixerit forte „ quispiam. Nimirum quid attinet de his, quæ „ nullam amplius curationem admittunt, copio-„ ſiorem adhuc doctrinam facere? Iſtud vero plu-„ rimum refert. Eadem enim notione, cum iſta „ (nempe curatu poſſibilia & impoſſibilia) inter „ ſeſe ſeparari nequeant, comprehenduntur. Dan-„ da ſiquidem opera eſt, ne quæ curationem ad-„ mittere poſſint, incurabilia evadant; proſpicien-„ tes quanam potiſſimum ratione prohibeamus, „ quò minus eò deveniant ut incurabilia reddan-„ tur. Quæ vero nullam curationem admittunt „ proſpicere etiam oportet, ne maximè noxia „ efficiantur. Prædictiones autem ſplendidae & „ laude dignae ex eo exiſtunt, quod dignoſca-„ mus quonam, & quanam ratione, aut quando, „ res quæque exitum habitura ſit, ſive eò ten-„ dat ut curationem recipiat, ſive curationis „ ſpem adimat.

Jucundum erit aurea haec *Hippocratis* verba tripartitim diviſa paulo propius conſiderare.

Vult Primo a curabilibus morbis incurabiles diſtinguamus, ut nervos contendere omnes, antequam incurabiles fiant, moneamur. v. c. in Pleuritide, in Peripneumonia, accerſitus Medicus vere Hippocraticus præ mente habet hanc-

ce

ce Doctrinam, quod ſcilicet, ſi ſaeviat nimium Morbus, ſuboritura ſit vel immedicabilis nobilium gangræna partium hominem brevi peremtura: vel ſuppuratio earundem partium, quae ſi rupta, ſurſumque repens aegrum ilico non ſuffocet, eum Phthiſicum reddet, poſt diros cruciatus, & miſeram vitam utcunque protractam, mortem illatura; ni forte rarus caſus contingat, quo homo bonitate naturae pus ex vomica ſua cum ſucceſſive, tum integre evacuet, ulcere dein probè deterſo atque mandato: vel ſcirrhi, hincque aſthmata dira, & diuturnæ aerumnae, ſi morbus eo usque debilitetur, ut ingens languor furori ſuccedat, quæ miſerum ægrum excruciabunt crudeliſſime, vel ſubitaneae morti ereptum, lentae tradent. Hinc ſapientis Medici in ægrorum ſalutem intenti eſt morbi impetum tam prudenter moderari, ut nec a ſævitie nimia gangraena fiat, abſceſſusve harum partium, nec a moderamine nimio vires omninò proſternantur. Dixerat ingens *Hipp. Aph.* 2. *n.* 42. „ ſolvere Apo„ plexiam vehementem quidem impoſſibile, de„ bilem vero non facile „ Hinc ſane divina eſt doctrina illa quae me doceat ad prima eaque manifeſtiſſima ſigna futuræ propediem Apoplexiæ cunctis velis contendere remisque, ut illa, quae ſemel nata atque fixata vel omnino non, vel ſaltem difficillimè curabilis eſt, in ſuis primordiis praefocetur. Scio Phthiſin; maxime Hereditariam, incurabilem eſſe, ni prius ſanguinis ſputum praecaveatur. Quare meum erit ſedulam navare operam ne unquam Hæmoptoe contingat, qua ætate illa in hacce familia contingere ſolebat. Hæc utilitas prima, eaque cum maxime inſig-

nis, Doctrinæ de inſanabilibus morbis.

Alter ſcopus *Hipp.* tradendæ hujus doctrinæ eſt, ut præcaveatur ne quæ inſanabilia mala ſunt, magis noxia efficiantur; ſed ut reddantur, quantum ejus fieri poteſt, tolerabilia. Vocatur Medicus ad hominem cui ex Inflammatione Ventriculi aut Inteſtinorum tenuium ſcirrhus in loco firmatus remanſit, quem certe novit eſſe paſſim incurabilem. Novit proinde ſuarum tantummodo partium eſſe, ut hominem tali Diætæ, tali vitae Regimini addicat, quae nulla ratione ſcirrhum irritare poſſint, jubeatque ab omnibus religioſiſſimè abſtineat, quae Vitam adhuc utcunque tolerabilem, ſcirrho jam in dirum mutato Cancrum, quovis carnificio intolerabiliorem reddant. Podagram firmatam Medicina, quantum ſcio, inſanabilem pronuntiat; quidquid jactitabat olim *Paracelſus*. Quin & ipſe in cæſaream aulam accitus reſpondere promiſſis non potuit. Empyrici complures inani ſpe fefellere Magnates, quibus & nummos infinitos emunxerunt, & morbum reddidere pejorem. Namque vel ad tempus tam feliciter eum profligarunt, ut immanior longe frequentiorque deinceps redierit, vel ita ab iis, quas occupabat exedebatque, partibus fugarunt, ut nobiliora viſcera occupans mortem intulerit: ut ante aliquot annos patuit uſu Radicis *Ariſtolochiæ rotundæ* ſive *tenuis*: quae, ut narrantem audivi Clariſſ. virum *Ooſterdyk Schagt*, Præceptorem meum maxime venerandum, hac in urbe ceu ſummum in Podagra arcanum venditabatur: cujus ope curationes mirae viſae; ſed tamen hoc infauſtiſſimo cum ſucceſſu, ut deinde quamplurimi morerentur poſt diriſſima ſymptomata, nec dis-

diſcrimine evaderent alii, niſi peccante materie ad illud, quod obſederat ante, membrum revocatâ. Qui hoc novit Medicus unam habet, ad quam confugiat, ſacram Anchoram; ſcilicet Diaetam vitaeque Regimen tale, quo obſervato morbus longa annorum ſerie tolerabilis fiat, aggrediaturque cum vicibus rarior, tum ſaevitiè mitior.

Jure ergo meritiſſimo Cl. *Boerhavius* in laudatiſſima *atrocis rariſſimique Morbi Hiſtoria altera pag.* 2. „ Utinam, inquit, firma lege conſtitu-
„ tae eſſent notae, quibus Medicus ſanari, neſcios
„ dignoſcere queat Morbos, atque ab iis, qui
„ artis opem tractabiles admittunt, cautè diſtin-
„ guere! Nonne felicius longe diſciplina hæc poſ-
„ ſet exerceri? Vel eâ utique gratiâ imprimis,
„ quod contrariis ſæpe remediis haud exaſpera-
„ retur, quod corrigi nefas. Utinam in ordina-
„ tas ergo Claſſes digeſtos cerneremus morbos
„ ſanabiles, atque inſuperabiles penitus! ne ne-
„ gligenter illi, ne temerè hi, quotidie tracta-
„ rentur ab his, qui præterquam quas res ipſa
„ habet moleſtias, majora ſæpe incommoda arte
„ inani aggravant.

Tertiò denique, tantum abeſt ut inſanabilium Doctrinam dedecori eſſe Medicinae credat *Hippocrates*, ut potius immortali eam gloria hinc clarescere cenſeat; quando Medicus probè inſtructus ejusdem Limites exſilire non auſus futura prædicit. Unde & alio in loco Medicum, qui morbum omnino ſanari impotem inſanabilem eſſe pronuntiat, non minorem artificem eſſe cenſet eo, qui ſanabilem curat. Videri poteſt *Lib. de arte.*

Addi forte pro quarta ratione poſſet Doctrinam inſanabilium malorum hinc utilem eſſe præprimis, ut pro ſua quisque virili ſtudeat aliquid, quod morbum ex hac lugubri Claſſe eximat, indagare. Namque, ubi in Catalogo Medicorum video Phthiſin veram, Apoplexiam illam quae *Hippocrati* ἰσχυρὴ nuncupatur, Scirrhos completos Cancrosque extirpatu impoſſibiles, Podagram, Vulnera complura &c. pro inſanabilibus haberi, non eſt quod credam nemini unquam ſanabilia fore. Veſicae urinariæ perfectio *Hippocrati* lethalis fuit, ac re vera erat; poſterior autem ætas comprobavit ope Catheteris Urinâ perpetuo eductâ, perſanari vulnus, illudque ita inſanabilium claſſi exemit. Venerea Lues dum Europæos primum invaſit incurabilis habebatur; deinde verò mortalium induſtria curabilem ſe eſſe demonſtravit. Vidimus §. 2. vulnera a telis Indorum venenatis inflicta fere incurabilia, deinceps uſu herbæ *Mungos* curata fuiſſe. Narrat *Hieron. Cardanus* fuiſſe hominem in Longobardia adeo vagabundum, ut ad compoſitum ordinatumque vivendi genus perducere eum nemo poſſet, qui idem inſipido Medicamento Cancros reipſa curabat; quem, quia arcanum ante mortem non revelaverat, credit *Cardanus* æternas jam apud Inferos poenas luere. Qualis hiſtoria & de homine alio in Patria Leodienſi & Brabantia idem efficiente ſcriptis proditur. Quidni & in humanarum calamitatum ſolamen idem aliquando tum in hisce, tum in aliis, futurum credamus? Dies forte dabit, quod hora negat. Interim quamdiu ſapientiſſimo & beneficentiſſimo rerum omnium Moderatori hunc nobis favorem concedere non placet,

cet, noſtrum erit præclarae intra Limites Artis quietos & contentos eſſe.

Ultimum quod in objectione dicebatur ſpectabat morbos quosdam, quos ipſos, eorumve Cauſas Medicus ne indagare quidem poſſit. Hujus rei exemplum unum alterumque dedit Cl. *Boerhavius* in hiſtoria mortis Nobiliſſimi Architalaſſi noſtri *De Waſſenaar*, & Marchionis *de S. Auban*: quos binos tractatus eo conſcripſit ſcopo, ut oſtenderet impoſſibile fuiſſe hos morbos quisquam ut a priori cognoſceret: deinde ut ſi hos eosdem morbos deinceps aliquis cognoſceret, ſimul Curationis intelligeret impoſſibilitatem. vide *Hiſt. primæ pag.* 60. & *Hiſt. ult. pag.* 29. *&* 30. Verum ſi vel hinc Medicorum ordo minoris habeatur, crediderim & reliquarum ferme omnium ſcientiarum Proceres longe minoris, quam nunc merito habentur, habendos fore. Probi viri eſt magni facere quotquot in commune bonum eo, quo a Deo donati ſunt, lumine utuntur; nec minori eos honore proſequi, qui ultra Limites ſibi circumdatos exſilire non auſi, ignorantiam quarundam rerum viresque imbecilles, candidi fatentur.

§. V.

Homines plures absque medicorum ope curatos.

Libr. *de Arte* hanc ſibi objectionem refellendam *Hippocrates* ſumens, ait vel hinc Medicinae majeſtatem atque gloriam ſummopere inclareſcere; ſiquidem homines citra adhibitos medicos ſanati, cæco tantum impetu & caſu aliquid

quid geſſerint, vel non geſſerint; aliquid ſibi ingeſſerint, vel non ingeſſerint; aliquid ſibi applicuerint, vel non applicuerint; ex quibus factis vel omiſſis melius pejusve habuerunt. Quod ſi ergo hi forte fortuna ſanitatem adepti ſunt, tanto majoris Medicinam eſſe faciendam; utpote quæ ex antiquis & perpétuis obſervatis ejusmodi Regulas habet, quæ doceant an, quæ, quomodo, quibus, & quando omnia haec facienda vel omittenda ſunt. Sane hisce *Hippocraticis* verbis verius nihil. Si enim homo artis nauticae plane ignarus per indomitum mare nave vectus, felicem tandem portum nanciſceretur, hic nauticam Artem non niſi ſumma cum injuria vituperaret: quum è contrariò Artis hujus præſtantia vel hinc maximè innoteſceret; utpote quae ejusmodi præcepta tradat, quibus vela componere, gubernacula dirigere, evitare Syrtes, ventos obſervare, acum contemplari nauticam, & infinita id genus alia edocti nautae, id ſemper ex arte faciunt, quod jactator ille ſemel fortunato caſu fecerat. Qui idem ſi ventos procelloſos, ſi incognitos ſcopulos offendiſſet, naufragium pasſus fuiſſet, quia ex arte inſtructus non erat.

Sic fateor, ſanantur Caſu aliquando citra Medici opem homines, idque longe latèque fama divulgat; ſed quot homines é contrario non acceſito Medico intereant, atra tellus abſcondit, gremiôque occultat ſuô. Qui verò ſanantur, ſi ſine Medico, ſaltem non ſine Medicina, ſanantur; quum ignari omnino id vel geſſerint vel non geſſerint, quod ex firmis artis principiis bonus Medicus facere, vel omittere, vel moderari ſe oportere, è re fore judicaſſet.

§. VI.

§. VI.

Sanatos homines adhibitis quidem Medicis, ſed iiſdem vel ab ægro vel a Pharmacopola deceptis.

Fateor nonnunquam id contingere, quod objectio prima parte habet: Cauſamque cur ſic nonnulli emergere periculo viſi ſint, triplicem reor.

1. Homines hi malum nacti erant Medicum, ſpontaneoque appetitu ducti ejusmodi ſumſerunt, quibus bonus Medicus ad morbum expugnandum meliora non noviſſet. Hoc poſtea patebit §. VII. Vel 2. peccarunt hi ægri contra Medici mentem in re minimi momenti, ita tamen ut præcipuum Curationis ſcopum evertere non potuerint. Vel 3. graviter peccantes in Medici præceptum bonitate Naturæ morbum nihilominus vicerunt. Hoc §. VIII. latius. Verum quot miſeros contra numerare liceret, qui ſic agendo peſſimè habuerint? Bene ajebat *Hipp. Lib. de arte.* Homines fortunae adſcribere, ſi qui bonum nacti Medicum, eique obaudientes emergerent; Medicorum vero imperitiam accuſare, ſi qui contra eorum praecepta clanculum peccantes interirent. Imo iis, qui Medicorum monita ſpernunt, morientium numerum denſo augeri agmine credit.

Hinc ſaltem patet non niſi fortuito ejusmodi homines convaleſcere, plurimos verò ſua ipſorum culpa interire. Ergo neque vel hac ex parte Medicina vituperanda.

Verum ſi digredi extra orationis cancellos vel paululum liceat, adnectam libenter unam alteramve Conſiderationem. Quod

Quod Medicorum monita ſpernantur, hoc vel ipſorum Medicorum, vel ægrorum, vel denique aegris invigilantium cuſtodum vitio fit.

Medici namque ipſi materiem medicam non edocti compoſitiones abſque ullo judicio præſcribunt; quas, utpote ſapore nauſeoſas, adſpectu horrendas, odoreque intolerabiles aegri ita faſtidiunt, ut mori, quam ſumere, ſaepe malint. Praeterea frequenter id animadvertas, ut Medici Chirurgique in ſemet ægrotantes benigniſſimi, quovis aliquando Tyranno crudeliores ſeſe in alios praeſtent: quod ſi Medici Commiſerationis erga proximum meminiſſent, taedioſa pocula in amœniora, deteſtandos bolos in facilius ferendos, medicamenta alia adſpectu, odore, ſapore, quovis carnificii genere atrociora, facili Marte mutare in gratiſſima; aut ſaltem in minus ingrata poſſent. Quam artem Expertiſſ. *van Swieten* ſerio crebroque inculcavit diſcipulis ſuis, quorum è numero me fuiſſe gratus agnoſco.

Cur enim, ſi formulas ſimul & indicationi Morbi, & aegri placitis reſpondentes concinnare poſſimus, non concinnaremus? Cur ægrum ſuo jam ſatis miſerum morbo fruſtra torqueremus? præcipue quum hæc imprimis utilitas hinc oriatur, quod aegri tanto obedientius gratiora ſumant?

Dolendum profecto quod tam parum huic rei ſtudeatur. Electuaria dicta miſcent hauſtibus purgantibus, in quibus, a pulpa Caſſiae, a pulpa Prunorum &c. ingrato adſpectu flocculi inhærent, qui nauſeam creant; quum tota efficacia pendeat a Scammonio, a Rhabarbaro, a foliis Sennae, &c.

&c. quae ſeorſim ſine illis pulpis ſemper proſtant, ut mixturis diluantur. Quid ergo impellet Medicum ægros ſuos fruſtra ut ſic torqueat? Cur decocti ingrati faſtidium Corticibus Citri, vel aliis gratisſimis additis indicationi non repugnantibus, vel & eidem faventibus, non corrigemus? Præſertim quum nauſeoſa illa nauſeam, vomitum, anxietatem, faciant, quæ ægro obſunt, horroremque incutiunt a Medicamentis. Sic felices tunc exiſtimant ſe ægri, ſi Medicum fallere queant, reſpondentque ipſi redeunti remque roganti ea, quæ juſſerat, abſumta eſſe: Lagena interim aut Pyxide clam in Cloacam evacuata. Profecto & in his, & in omnibus humaniſſime cum ægrotis agendum eſſe ſummi Artis Parentes docuerunt. Sic *Hippoc. Epid.* VI. *Sect.* 4. *n.* 7. „ In quibusdam ægrotis eſt gratificandum, „ velut eſt ut ſcilicet cibus & potus purè conficiantur, puraque ſint quæcunque viderint, „ & quæ tangunt mollia. In aliis quoque gratificari oportet quò non magnam noxam afferunt, „ aut quae facile ſarciri queat, veluti frigida, „ ubi eâ opus eſt. In his etiam Medicum ægro„ to ſe gratum præbere convenit, qualia ſunt „ ingreſſus, ſermones, corporis habitus, veſti„ tus, tonſura, ungues, & odores. *Aretæus Cappadox de cur. acut. Lib.* 2. *cap.* 2. in Epithemate præſcribendo jubet grata odorifera, prout medicaminum efficacia, lenitate, odore, opus eſt, admisceri aliis „ ſi quidem & ægrotantibus „ gratificari decet. „ Et *Lib.* 1. *cap.* 1. *de cauſ. & ſign. chron.* loquens de diuturnorum morborum moleſtia „ Mehercule, inquit, in magna animi „ conſtantia diu praeſtanda, auxiliis variandis, „ ju-

„ jucundis citra noxam ægro concedendis, ipſo-
„ que decipiendo, Medici virtus atque excel-
„ lentia dignoſcitur. „ Errant itaque turpiter, qui ſuam erga ægrotantes ſeveritatem Antiquorum ſevera & tetri disciplina larvant: quum venerandæ Antiquitati nil acceptius eſſet, quam ſapienti morum gravitati comes nobiliſſima urbanitas, pectore candido nata, non ficto animo exhibita; cui nobiliſſimæ virtuti modernorum urbanitas ne vix quidem comparari poſſit. Hæc de Medicis qui partim in culpa ſunt, quominus Medicamina ab ægris aſſumantur.

Verum ipſi ſæpius ægroti eorumque cuſtodes dicti, maximam partem in cauſa ſunt hujus infortunii. Namque vel ex negligentia, vel ex perverſo ægri appetitu, vel ex imaginaria ſapientia qua cuſtodes ægrorum, maximè mulierculæ, Medicis praeſtare ſe autumant, ſalutaria eorum monita circa victum, medicamina, totumque rerum non naturalium uſum floccipendunt; redeuntique Medico, ac rem ſubolfacienti, mendacia vendunt.

Quam rem expertus *Hipp.* monuit Medicum qua ſingulari ratione id præcaveat, *Lib. de decenti hab.* „ Adſit, inquiens, ex Discipulis aliquis,
„ qui praeſit, quo praeceptionibus citra amaru-
„ lentiam utatur, & quod imperatum eſt ſubmi-
„ niſtretur. Ex his verò deligendi, qui jam in arte
„ provecti ſunt, ut ea, quæ ſunt uſui, exhibere, vel
„ ſecure offerre ſciant, neque in intervallis quid-
„ quam te lateat. Nullius verò rei curam plebeis
„ unquam committas; alioqui ejus, quod male fac-
„ tum eſt, reprehenſio ad te redundabit „. Certe cum ſenior tunc temporis medicus Diſcipulos

ſub

ſub ſua cura erudiendos ſemper ſecum habebat, poterat ille ingenti cum ſuo ægrotique emolumento aliquem, qui ægro invigilaret, redeuntique Medico omnium rationem redderet, praeficere.

Quare jure merito feliciores hac in parte exiſtimamus cum Medicos, tum ægrotos, in Brabantia vel alibi, ubi Religioſi ordinis viri vulgo *Alexiani* dicti ægrotantibus viris, & feminæ dictæ *Sorores nigræ* ægrotantibus fæminis invigilant, Medicum dum ille ægrotum inviſit, audiunt; ſtricteque, quae ille juſſerit, obſervant; ac redeunti omnium quae geſta ab ægro & circa ægrum ſunt, rationem examuſſim referunt.

Qui quidem felicitatis gradus obtinendi ejusmodi homines, qui unice huic negotio deputentur, quum difficile acquiratur; noſtrum erit, quantum ejus facere poſſimus, probatos huic negotio homines præficere; prudenterque ac humaniter arcere eos, qui vel ipſi Medicinam facere deprehenduntur, vel contra citrave Medici mentem ægrotantem dirigunt.

Sed ut eo, unde digreſſus ſum, revertar; ultima objectionis pars ſpectabat ægrotos, qui medicis a Pharmacopæo deceptis convaleſcunt.

Hos curari poſſe aliquando negare nolim, 1. in re minimi momenti Pharmacopæo peccante, ut v. c. ingredientis alicujus doſin paulo majorem minoremve exhibente, qua in doſi permutanda periculi ſuberat nihil.

2. Mirum aliquando non eſt ægros convaleſcere, quando Medici merito decipiuntur: praeſcribunt enim nonnunquam pinguedinem unius animalis, quam ſuperſtitioſè pinguedini aut me-

dullæ alius animalis praeferunt. Plures aquas ſtillatitias religioſè diſtinguunt, quas callidus Pharmacopola probe novit neque a ſe invicem, neque a pura aqua deſtillata vel cruda, viribus differre. pulveres abſorbentes ex coralliis, ex matre perlarum, ex margaritis pretioſis praeferunt Cretae, Lapidibus Cancrorum, &c. In his, & ejusmodi farinae aliis quum decipiantur Medici, non eſt quod multum damni inde patiantur ægrotantes.

3. Ut alia occaſione paulo ante dixi, nonnunquam emergere poſſunt ægri hujusmodi etſi peſſime peccaverit Pharmacopæus; quando bona fortisque Natura Morbum non modo, ſed & adverſa remedia vincere novit, maxime quando per ſeſe graviſſimus Morbus non ſit. Ita pulcre *Hipp. Lib. de priſca med. pag.* 11.

Verum tamen & hoc cuivis exemplis heu! nimium tritiſſimis conſtabit plurimos peſſime habuiſſe, vel & interiiſſe ægrotos, quorum Medicos ita luſerant pharmacopæi.

Unde ratione omni non caruerunt eorum monita, qui Medicum ſuas ipſius adornare & praeparare formulas debere cenſuerunt. Horum ex claſſe non infimus fuit Nobilis Eques *de Montaigne* in Libro ſuo *Eſſais* gallicè dicto. Verum idem ille Vir prae ardore impetuque refellendi Jurisconſultorum ac medicorum vitia, non ſemel totam vituperat diſciplinam, ſibique obloquitur multis ſane in locis. Nunc enim neceſſe ait ſuas omnes, ipſe ut paret Medicus, formulas: nunc iterum ait Medicum, qui jam non amplius antiquo ægyptiorum more uni tantum morborum generi, ſed plerisque curandis ſe paratum exhibet, occupatiorem eſſe quam ut ea, qua par eſt, ſedu-

dulitate atque induſtria ſingulis invigilet. Neque etiam antiquis illis temporibus a Medici officio erat ſeparata Pharmacia. Ut proinde Vir nobilis alterutrum dicendo ſe ipſum explodat. Sane ſi ab una parte e re fore arbitramur medicamenta ipſe ut paret Medicus, quo & tutius procedat ipſe, & æger minus periculi ſubeat; mox ab altera parte magna enaſcitur ſuſpicio ne is, qui ægrotis inviſendis totus occupatur, praeparandis medicaminibus ſufficiat. Si cordati Medici praxi multis ab annis jam aſſueti teſtantur, ut ipſe audivi, ſe tutos in conſcientia non eſſe, niſi ſingulo die bonam temporis partem annotando & meditando inſumſerint, ut quae a ſe geſta ſunt examinent, quaeque in decurſu morborum, licet haud inſolitorum, ſibi, prout ſeſe offerent caſus, agenda erunt, praemeditentur; fere concludo Medico modicam exercenti praxin temporis forte ſatis cum ſtudendo, tum praeparando, affuturum: plurimam vero praxin habenti timendum fore, (quod inculcantes ſaepe Praeceptores audivi) ne ejusmodi medicus Empiricorum moribus ſenſim atque inſcius aſſuescat; id eſt, ne formulam unam eandemque ſaepe praeparatam in memoria habens, paucis praeparationibus plurimas repleat lagenas: niſi forte domi apto gaudeat famulo, qui huic negotio ſolus ſufficiat, quanquam & abſens ab illo famulo Medicus bonis Pharmacopaeis æque fidere forte poſſit.

Quare laudandus potius magnarum in noſtra Rep. urbium mos, quo, juxta probatum cuique urbis Medicorum collegio Diſpenſatorium, Pharmacopæi ſeſe gerere ſub magnis pœnis, legeque ſevera teneantur, ita ut Medicus certus ibidem

atque ſecurus ſit de Pharmacopæorum fide, hique ipſi omnibus probe inſtructi opus non habeant quid pro quo obtrudere. Hoc tantum ultra optandum foret, ut ſevera lege ſtatueretur quemque Pharmacopaeum, mox a praeparatione Medicamenti, nomen aſſumturi chartulae ad pixidem vel lagenam appenſæ inſcribere oportere: ne forte ejus famulus multas præparationes ſimul ſecum gerens, ut ſuam cuique afferat, obtrudat alienam.

§. VII.

Alios ſanitati redditos, rerum uſu earundem, quas Medici audaciſſimo præſagio peſſima quæque effecturas prædixerant.

Reſpondeo hoc aliquando contingere quando Medici effectus rerum quarundam nimis hyperbolicè deſcribunt; ita ut deinceps his effectibus haud ita, ut quidem praeſagierant, contingentibus, merito derideantur.

Sed aliud eſt quod plus ad rem facit. Caſus revera quidam ſunt, in quibus natura per vehementem ac mirabilem prorſus appetitum morbi nonnunquam remedium indicat. Homo putrida in primis viis ſaburra laborans, appetitu inſatiabili fertur in Haleces, Salſamenta, Acetum, Cereviſiam acidam, acida Poma, &c. quae certe omnia putredini contraria ſunt. Interim Medici fruſtra moliuntur per ſua *Stomachica* dicta ſedare nauſeas &c. malumque augent: quin & hanc ſpontaneam Naturae indicationem ſpernentes quasvis teterrimas, ſi uſurpaverint aegri, mi-

nas;

ſitas intentant; neve ulla ratione appetita acquirere poſſint, amicos etiam atque etiam ſerio monent. Nihilominus, non quieſcente natura, aeger curat clanculum ſibi deſiderata afferri, quibus copioſiſſimè aſſumtis a redeunte Medico reperitur ſanatus. Sic dum vera Morbi cauſa haud ſatis attentum Medicum latuerat, Natura ad curationem per ſe ducebat. Quum olim Chemici plerique Medici, Hippocraticae veritatis ignari, aegros ſuos acutis conflictantes ab omni omnino potu tyrannicè arcerent, & interim calidis aromaticisque corpora exardeſcentia in aeſtum intolerabilem conjicerent; aegri, Natura ducente, aquoſa, ſubacidula, ſubfrigidiuſcula inſatiabili deſiderio appetentes, & clanculum haurientes, ſalutem ſenſim recuperasſe viſi ſunt. Omnia haec exempla docent, Naturam ſagacem aliquando ægrotantem inducere, ut ea appetat, hauriat, iisque hauſtis ſaluti reddatur, quae vel minus attentus, val ridiculis Syſtematibus infatuatus Medicus minax vetuerat. Non quod ſentiam huic appetitui ſemper obſecundari oportere, qui error foret craſſiſſimus, ut mox dicam, ſed monere volui eum non ſemper negligendum atque cohibendum eſſe, imo attentionem Medici nonnunquam requirere. Vide hoc eleganter apud *Sydenh. pag.* 367.

Verum ut ut haecce res ſe habeat, caſus hi longe rariores contingunt quam quidem illi, quibus conſtiterit, ægros per fas nefasque Medicorum monita ſpernentes vitam cum morte, aut levem ſaltem morbum cum graviſſimo, aut brevem cum diuturno, commutaſſe. Quotiesne vel morbum atrociorem, vel ipſam mortem ſibi conciliaverint ægrotantes, ubi in acutis gelidam modo quo-

vis prohibitam aquam aëremve affatim hauſere? Quotiesne Hyſtericæ feminæ ad angores animi frequentes ſanandos, doloresque Pleuritidem vel alios morbos fere mentientes abigendos, invitis Medicis ad frequentiores ſanguinis Miſſiones confugiunt; maxime quum poſt M. S. aliquantulum ſolaminis expertæ videantur, dum interea frequenti M. S. magis debilitatæ magisque, in triſtiſſimi ſui morbi frequentiores ac ſæviores incidant paroxysmos? Quis ignorat Phthiſicos anxietatibus incredibilibus vexatos ad alvi purgationes, Medicis triſtia fruſtra vaticinantibus, accurrendo, fluxum alvi, mortis in Phthiſi prænuntium, ſibi præmaturè conciliare? Infinitus ero ſi retulerim plurimorum Podagricorum Hiſtorias, qui contra morbi ſævitiem fallacia Empiricorum ſolamina experti, ad redintegrantes Paroxysmos eadem ſibi geſtiunt apponi; fruſtra dehortante Medico ſagaci, probeque gnaro in hisce ærumnis moderato regimine totius vitae, & ſumma tolerantia atque patientia in paroxysmis praeſtantius reperiri nihil. Hunc verô ſpernentes ægri ab momentaneo ſolamine crebriores experiuntur, ſaevioresque Paroxysmos; vel materie podagrica arthriticave ad interiora nobiliora repulſâ in ineluctabilem mortem, aut praeſens ſaltem ejusdem discrimen, miſeri incurrunt.

§. VIII.

§. VIII.

Multis, imo teterrimis, aliquando, è morbis convaluiſſe Homines, curantibus ejusmodi Medicis, quos famoſi alii Artis Antiſtites tanquam methodo ſegniore, vel fortiore utentes, vituperant.

Data fuit, ni fallor, jam pluries ad hanc objectionem reſponſio; quae tamen per momentulum nos iterum detineat, tracteturque paullo explanatius.

Ad partem illam objectionis, quæ Medicos fortiori nimis methodo utentes ſpectat, reſpondebit *Sydenhamus pag.* 152. ubi tam pulcras curandarum variolarum Regulas tradiderat,, Hæc ſane, „ inquit, vera eſt ac genuina Methodus, . . . „ & licet non negem multos regimine admo„ dum oppoſito tractatos, nihilominus convales„ cere, fatendum eſt tamen . . . plurimos etiam „ interire: quin & alii complures fatis pariter „ concederent, niſi vel a frigidiore tempeſtate, „ in quam incidit morbus, vel a Phlebotomia, „ aliter ſupervacanea atque inutili, nuper cele„ brata, ſervarentur. Et *pag.* 168. & 169. de„ ſcribens febris continuae varioloſae dictæ cu„ rationem.„ Haec ſane Methodus, ait, optime mihi ceſſit . . . . Non quod ego nunquam viâ longe contrariâ incedentibus ſpectator interfuerim, adhibitis ſcilicet cardiacis & calido Re„ gimine, ægro nihilominus a morbo ſaepe li„ berato: ita tamen ut mihi ſemper videretur is „ non mediocre diſcrimen adiiſſe, nulla id ſua„ dente neceſſitate. „ Deinde exempla affert aliorum Medicorum qui calido ſuo Regimine Pete-

chias numeroſiores, ſitim immaniorem, linguam ſiccam ac ſæpe nigram, ſudores antea provocatos, penitus nunc intercidentes, ob exhauſtum ſanguinem effecerant; deinde ſanguine novis liquidis repleto vi medicamenti febrisque Criſin faciebant, coactam nimis, ac periculoſam, rariusque contingentem.

Ex *Hipp. Lib. de pr. med.* jam alibi reſpondi cauſſam, cur ſub violentioribus Medicis ægri emergant, hanc eſſe præcipuam, quod aeger & vim ſui morbi, & imperitiam violentam Medici ſimul bonitate Naturæ vincat: ſiquidem tunc, quando vis morbi tam magna non ſit, ut etiam longe graviora homo ferre poſſet. Quam eandem rem confirmat *Moricæus* quam plurimis exemplis gravidarum fæminarum, quae ut hydropicae validiſſimis tentatae hydragogis, vel ut ſcirrho uterino laborantes variis modis a peſſimis Medicis Chirurgisque tractatae; vel ut menſtruorum retentione correptae M. S. ex pede aliaque perverſa remedia expertae, tamen feliciter prolem enixae ſunt tempore requiſito. Vide ejusdem *Obſerv.* 161. 195. 224. 305. 429. 471. 524. 642. 644. 690. 697. Quae quidem omnia docent, homines his fortioribus uſos poſſe nonnunquam bonitate naturae periculo emergere; ſed tamen tam parum huic draſticae Methodo favent, ut laudatus mox *Moricæus obſ.* 644. pulcrè advertat eodem jure Artem bellicam vitae tutiſſimam dici poſſe, quia viſi ſunt homines ſine ullis vulneribus multiplici annorum ſerie præliis atque obſidionibus urbium interfuiſſe.

Verum ſecundo & alios reperias qui vulgò prudentiſſimi audiunt, quique tam lente, tam circum-

cumſpectè, tamque raro medicamenta paulo fortiora ingerunt, ut vix auſint doſin ultra minimam exhibere, vix paulo acriora propinare; ſed aegrum ſuo potius fato committere, quam vel hilum interturbare, malint; ac quia tamen aliquid dandum, ejusmodi exhibeant, quae certe vi ſua hominem ad plures non mittent. Facile eo inducor ut crediderim, bonos illos viros ad hancce praxeos mollitiem perveniſſe, quia vel proprio periculo datis intempeſtive acrioribus, vel audaci Agyrtarum methodo perterriti didicerant, quam truculenta ſæpe atque exitialia mala hinc orta fuerint. Verum nonne hocce eſt ita Scyllam evitare, ut incidant in Charybdim? Namque non minus peccat Medicus negligendo ejusmodi dare, quæ languens, ſtimuloque indigens Natura indicat; quam Medicamenta vel copia, vel vi, excedentia, aut intempeſtiva, exhibendo. Quid enim? Ubi homo in aquam incidit, numne prudentes dixerimus eos, qui ad ripam ſtantes hominem tantùm lapidibus non obruunt? Certe eorum erat ſedulo & confeſtim funes projicere, harpaginesque luctanti cum undis porrigere, quibus ille arreptis in continentem duceretur. An vero illi cæteris prudentiores ſe exiſtimabunt, ſi hominem tantùm ultra non demergant, otioſos cæterum humanae calamitatis ſpectatores agant; quia viderunt audiveruntve, alios nimium impetuoſe feſtinanterque agendo hominem aquis illapſum profundius merſiſſe, aut imprudenter porrectis harpaginibus vulneraſſe lethaliter? Eodem ſane modo prudentes noſtri Medici ſe gerunt. Specioſo prudentiæ titulo larvati dicant Naturæ tantummodo Obſervatores ſeſe Miniſtrosque eſſe, cu-

jus impedimenta tantum auferenda ſibi ſunt, viſosque non paucos hac ſua emerſiſſe methodo. Sed eodem pacto homines illi in ripa agentes & ſubmerſum non ultra demergentes excuſabuntur; quia pene ſubmerſi homines aliquando viſi ſunt citra auxiliatrices adſtantium manus ripam aut navim propinquam conſcendiſſe. Sic putaverim in medicina facienda haud ſecus qui minus nihilve; quam qui nimium agunt, culpandos eſſe.

Hinc ſapiens ubique *Hipp. Lib. VI. epid. pag.* 1169. Μηδὲν εἰκῇ. μηδὲν ὑπερορᾷν Nempe „ Nihil *temere* agendum eſſe, ut & nihil *negligenter.* Et *Aretæus Capp. in curat. Epil. Chron.* „ Νῦν δὲ χρὴ „ οὐδὲν ὑπερορῇν, μηδὲ πρήσσειν τὶ εἰκῇ „ Utique nihil prætervidendum, aut ſpernendum eſt *negligenter*, nihilque *temerè* faciendum.

Itaque quicunque in utramvis partem nimium inclinant, peccant; medium tenuere beati, qui & mollioribus utuntur ubi opus eſt, & fortiora non negligunt ubi indicantur.

EPILOGUS.

Sic plurimas easque præcipuas, ad quas reliquæ omnes referri poſſunt, objectiones, quæ in artis quam amo, quam colo, quamque, quoad vixero, ſtrenuè exculturus ſum, dedecora proferuntur, ſi non omnino exploſi, explodere ſaltem conatus ſum: cæterum ſermonis barbariem, juvenisque artem a Limine tantum ſalutantis impolitam balbutiem tum benignitate ſolita, tum divinae acutie mentis, Lectores expoliant, defectus ſuppleant, cunctaque aequi bonique conſu-

lant,

ſant, etiam atque etiam rogo. Quae in præclarae artis opprobrium objiciuntur, candidus recenſui; ſi quid veri iis inerat, ingenuè faſſus ſum; ſi objectioni factum eandem confirmans deerat, fidelis adjeci: ſcilicet ut integras hoſtium copias, quibuscum mihi congrediendum erat, totas armatas & cataphractas ab omni parte intrepide luſtraſſe viderer; quo & vim earundem propius cernerem, & aptiſſima, quibuscum confligendum erat, arma mihi adornarem.

Quod ſi nihilominus qui ſint, quos multorum litigantium inter ſeſe Medicorum turba offendit, meminerint hi eandem quoque ſortem aliis, quas veneramur, disciplinis, ſcientiis, artibusque obtigiſſe. Architecturam praeclaram agnoſcimus Artem eſſe: Architectos autem quotidie cernimus alios aliorum operibus inſultare, variosque in iisdem varia acerbius reprehendere: in qua reprehenſione ne vix quidem inter acutiſſimos Momos convenit. Facile vero ignorantiam invidiamve cauſam diſcrepantiarum agnoſcimus, Architecturae opprobrium abſit ut inde concludamus. Jurisprudentiam conſideranti tam enormis occurrit ſententiarum differentia, ut referre fere pudeat: attamen merito omnes maximi facimus peritiam juris, utpote oppreſſis, aliorumque ſub violentia gementibus ſolamen unicum aſylumque. Si fas eſſet enarrare has easdem diverſitates opinionum inter ipſos divinorum oraculorum Interpretes obtinere; concluſionis, quam ex varietate opinionum inter Medicos deducunt, iniquitas meridiano ſole evidentior appareret: verum cum ejusmodi Tragœdias referre lugubre hinc, illinc odioſum ſit, en manum de tabula.

Me-

Medicam itaque artem, favente ſummo Numine, auſpicabor, quam venerandus ejusdem Parens *Hipp. Lib. de flat.* mihi praedixit earum Artium e numero eſſe, quae, quum communi bono quam plurimum conferant, exercentibus ſeſe nil niſi moleſtias creant. Quin & divino huic Viro invidiam, calumniandique pruriginem non peperciſſe colligimus ex ejusdem ad *Democritum* Epiſtola, & ex Literis *Democriti* ad *Hipp.* Summi in Arte viri, quibus ob collata in humanas miſerias beneficia aureae ſtatuae erigendae forent, acutos dilacerantium & calumniantium dentes quotidie experiuntur, præſertim cum ne Cerdo quidem, aut Caupo, aut incurva Vetula ſit, quæ Medicum non culpet, non reprehendat, non vituperet. Sed pulcre exemplo praeivit ſuo *Hipp.* monuitque in *Lib. de arte* qui ſe gerat in hiſce Medicus: ,, Periti artifices, ait, non morantur im-,, prudentes aut reprehenſores, aut laudatores, ,, ſed eos tantum qui recta ratione judicant. ,, Horum omnium clarorum Virorum veſtigiis presſè inſiſtendo ſpero fore ut & ego omnes has ærumnas tranſire, taediaque devorare tandem queam. Itaque ſalutem proximi præ oculis habens, ſolumque in tuta conſcientia DEUM teſtem intuens, hujus mihi favorem, artis exercitium auſpicaturo imploro, Ipſi acceptum relaturus, quidquid in humanarum calamitatum ſolamen vel doctè excogitavero, vel ritè adminiſtravero, vel probe geſſero.

F I N I S.

COROLLARIA.

I.

Multæ variæque circa Chylopoieſin opiniones inter ſeſe conciliari, inque uſum vocari poſſunt, dum ſtatuimus in plerisque aliquid veri ineſſe; in eo vero erraſſe earum Autores, quod ſuam quisque opinionem ad totum chylificationis negotium perficiendum ſufficere ſtatuerint.

II.

Sylvii autem ſententia de Bile alcalina, & ſucco pancreatico acido ferenda non videtur, nec etiam neceſſaria eſt: ut nec Helmontii opinio de Acore vitali ventriculi.

III.

Si quis omnia chylopoieſios inſtrumenta revera demonſtrata examuſſim intelligat, is omnia ejusdem Phænomena ritè exponere videtur poſſe.

IV.

Materia ſpirituum videtur in arterias Corticis Cerebri Cerebellique a ſanguine arterioſo ſecerni, & hinc per medullam, ceu per vaſorum continuationem, derivari in Nervos.

V.

Per nervos fit a ſenſorio communi determinatio ad corporis partes ſenſui & motui, tum voluntario, tum ſpontaneo, deſtinatas; ut & impreſſio a partibus ſentientibus ad ſenſorium commune.

VI.

V I.

A Cerebello ſecernuntur, qui Vitalibus Actionibus inſerviunt, ſpiritus.

V I I.

Minima Vita in Homine requirit ad minimum Liberum utcumque Circulum Humorum verſus Cor dextrum, inde per Pulmones, ex Pulmonibus ad Cor ſiniſtrum, a Corde ſiniſtro ad Cerebellum, hincque iterum aliquem ſpirituum vitalium affluxum per Nervos Cardiacos atque Pulmonicos.

V I I I.

Non datur Panacaea.

I X.

Nullum fere alimentum aut medicamentum ſalubre vel noxium dici poteſt, niſi is, qui hoc dicturus ſit, ad varias hominum naturas, aliasque complures circumſtantias reſpiciat.

X.

Errores propemodum infinitos peperit apud Ignaros Mos quo Medicamenta in antispasmodica, antapoplectica, antiscorbutica, &c. dividuntur: ut & ille, juxta quem eadem in cephalica, cardiaca, ſtomachica, uterina, ecbolica, &c. diſtribui ſolebant.

X I.

X I.

Decocta vulneraria quæ Belli Ducibus proſunt, Militibus plerumque obeſſe deprehenduntur, & vice verſa.

X I I.

Medici judicibus de vulnere renunciaturi anxiam Conſcientiam Tria hæc tranquillam reddunt, 1. *Exactiſſimum lentiſſimumque examen vulnerati, tum quoad vulnus, tum quoad ſtatum in quo is ante vulnus erat, tum etiam quoad bene maleve tractatus mox a vulnere fuit.* 2. *Caſta eorundem deſcriptio facta judicibus, qui DEI MALORUM VINDICIS nomine veritatem inquirunt.* 3. *Prudentiſſima Cautela ne vel verbulo Reum, ultra quod ſeveriſſima indago docuit, oneret.*

X I I I.

Peccatum, cui venia concedi nequit, aliquando committitur, dum fractum os reponitur quam pulcerrime.

X I V.

Peſſima Luxatio ſæpe immedicabilis, & claudicationem perpetuam faciens, oriri viſa pluries ab incauta geſtatione infantum in brachio matris, nutricis, cuſtodis.

X V.

XV.

Cauſa ſtupidi ingenii multorum hominum, ipſiusque fatuitatis perpetuæ, haùd quaquam infrequens, eſt illa non toleranda libertas qua mulieribus opiata a Pharmacopoeis emere liceat, quibus moroſos infantes ſopiant.

XVI.

Facultatem in matre eſſe mutandi, quem utero gerit, fœtum agnosco: rationem vero, qua id fiat, ignoro.

XVII.

Interim laudabilis mos eſt ſapientum matronarum, quæ gravidæ mulieris, ab aliquo inſolito horridove objecto perterritæ, mox manus apprehendunt, ne illa alicui corporis parti easdem eo tempore applicet.

XVIII.

Quum canina rabies tam pernicioſa ſit, curatuque tam difficilis, expediret, ut canes nunquam niſi bene capiſtrati exirent, vel domi ſemper detinerentur: præſtaret quoque ſcedulas monitorias in vulgus ſpargi, quibus exactiſſima rabiei caninæ indicia a principio ad finem usque graphice depingerentur, ut ſic moniti homines hos canes ilico occiderent.

XIX.

Impius eſt, qui utile cælat arcanum.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

13484

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google